

Nr 296.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m.; given Stockholms slott den 12 maj 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 maj 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS
MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m. och anför därvid följande:

1938 års riksdag har i skrivelse nr 381 i anledning av inom riksdagen väckta motioner och under återopande av bankouts-kottets av riksdagen godkända utlåtande nr 61 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet förordat låta verkställa utredning och till 1939 års riksdag inkomma med förslag till provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst.

I angivna utlåtande nr 61 anförde 1938 års bankouts-kott följande:

De yrkanden på provisorisk pensionsförhöjning, vilka innefattas i motionerna I: 161 och II: 190, likalydande, II: 62, II: 191 och II: 279, avse i hu-

vudsak beredande av en förbättring av samtliga nu utgående pensioner till förutvarande anställningshavare i statens tjänst. Enligt motionärernas uppfattning har behovet av en dylik pensionsförbättring sedan länge gjort sig starkt gällande. I motionerna uttalas, att det framstår såsom en allvarlig brist i det nuvarande statliga pensioneringssystemet, att ifrågavarande pensioner icke — i motsats till löner och folkpensioner — äro differentierade med hänsyn tagen till levnadskostnadernas växlande höjd på skilda orter utan avvägda i relation till lönerna å billigaste ort, trots att det övervägande antalet pensionärer äro bosatta å dyrare orter. Pensionerna äro därför i flertalet fall alltför låga i förhållande till avlöningsförmånerna. Motionärerna framhålla vidare, att de under helt andra förhållanden än de nu rådande fastställda pensionsbeloppen i och för sig i många fall måste — även med beaktande av den pensionsförhöjning, som år 1925 tillerkändes vissa äldre pensionärer, och å pensionerna utgående dyrtidstillägg — anses vara väl knappt tillmätta. Den allmänna levnadskostnadsstegringen under de senare åren har härjämte kommit att verka i en för pensionärerna ekonomiskt ogynn- sam riktning. Genom beslut av 1937 års riksdag hava statstjänstemännen beretts viss kompensation för den inträdda fördyringen i form av provisorisk avlöningsförstärkning. Pensionärerna däremot hava icke kommit i åtnjutande av någon motsvarande förmån. I betraktande av nu angivna omständigheter har det synts motionärerna vara med rättvisa och billighet för- enligt, att de redan avgångna anställningshavarna komma i åtnjutande av en pensionsförstärkning. Denna bör enligt motionärernas mening snarast genomföras såsom ett provisorium i avvaktan på en definitiv reglering av utgående pensioner i samband med den revision av nu gällande pensionsbestämmelser, som kan förväntas bli en följd av ett beslut om lönerreglering för befattningshavarna vid den civila statsförvaltningen.

Den provisoriska pensionsförstärkningen bör enligt motionärernas förslag så avvägas, att densamma icke kommer att föregripa en blivande definitiv pensionsreglering. I anslutning härtill föreslås, att den årliga pensionsförstärkningen för envar pensionär bestämmes till följande belopp, nämligen enligt motionerna II: 62 och II: 191 till 180 kronor, enligt motionerna I: 161 och II: 190, likalydande, till 300 kronor eller, alternativt, till 180, 240 och 300 kronor inom respektive ortsgrupper enligt för folkpensioneringen gäl- lande grunder samt enligt motionen II: 279 till samma belopp — 132 respek- tive 216 kronor — med vilka provisorisk avlöningsförstärkning till statens tjänstemän utgår.

Vad sålunda i ovanberörda motioner anförts och föreslagits finner utskot- tet i stort sett vara värt beaktande. Otivelaktigt har behovet av en pensionsförbättring för statens pensionärer under de senare åren allt mera gjort sig gällande. De skäl, som föranlett beslutet om en provisorisk avlöningsför- stärkning för statstjänstemännen, torde med fog kunna åberopas till stöd för beviljande av en provisorisk förstärkning jämväl av nu utgående statspen- sioner. Utskottet har därför funnit sig böra i princip giva sin anslutning till förslaget att åtgärder snarast möjligt vidtagas för förbättrande av pensionä- rernas ställning. Emellertid är utskottet icke berett att utan förslag i ämnet från Kungl. Maj:t tillstyrka riksdagen att fatta beslut i frågan. De i motio- nerna framställda yrkandena äga nämligen en synnerligen stor ekonomisk räckvidd. Med utgångspunkt från det nuvarande antalet pensionärer skulle en pensionsförhöjning av exempelvis 180 kronor för var och en av dem med- föra en årlig statsutgift av omkring 2,700,000 kronor. Härtill kommer, att en lämplig avvägning av pensionsförstärkningen näppeligen kan åväga- bringas utan en närmare utredning i ärendet. Då enligt utskottets mening en dylik utredning bör verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg, vill utskot-

tet förorda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör framställning i sådant syfte. Med hänsyn till behovet av snara åtgärder synes det angeläget, att utredningen slutföres inom sådan tid, att förslag om provisorisk pensionsförstärkning kan föreläggas 1939 års riksdag.

Vad härefter angår det i motionen II: 278 gjorda yrkandet, avser densamma utredning om en generell förbättring av pensionsförmånerna för dels i tjänst varande anställningshavare, dels ock redan pensionerad personal. I sistnämnda del torde motionen få anses besvarad genom vad utskottet här ovan anfört. Vad angår den i motionen berörda frågan om en reglering av blivande pensioner, får utskottet erinra därom, att 1936 års lönekommitté i sitt den 16 december 1937 avgivna betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente förutsatt, att en allmän översyn av gällande pensionsbestämmelser kommer till stånd. Denna fråga har sålunda i huvudsak redan bragts inför Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill synes det icke påkallat, att, såsom i motionen ifrågasatts, riksdagen nu skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande revision av gällande pensionsbestämmelser. Vid sådant förhållande torde motionen, i den del varom nu är fråga, icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I samband med den ifrågasatta revisionen av gällande pensionsbestämmelser torde enligt utskottets mening en definitiv reglering av redan beviljade pensioner böra äga rum.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att här avsedda översyn av pensionsbestämmelserna och reglering av äldre pensioner måtte bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Till undvikande av de olägenheter, som måste vara förenade med ett bibehållande efter löneregleringens ikraftträdande av gällande, på nu utgående löner baserade pensionsunderlag, vore det givetvis i hög grad önskvärt, om förslag i ämnet kunde framläggas redan för 1939 års riksdag. Enligt vad utskottet inhämtat lära emellertid, så vitt nu kan bedömas, förutsättningar härför näppeligen vara för handen. Desto starkare förefaller behovet av ovan omhandlade provisoriska pensionsförstärkning.

Vad slutligen angår den i flertalet föreliggande motioner upptagna frågan om dyrortsgradering av pensionerna synes densamma böra göras till föremål för prövning i samband med översynen av pensionsbestämmelserna.

I samband med statens övertagande av de militära familjepensionskassornas verksamhet (prop. nr 248/1937) föreslogs från kassornas sida, att de äldre familjepensioner, som utgingo enligt kassornas reglementen eller framdeles kunde komma att beviljas efter samma grunder, måtte uppbringas till att motsvara lägst 75 procent av allmänna familjepensionsreglementets motsvarande förmåner.

Vid anmälan av ärendet inför Kungl. Maj:t anförde jag i anledning härav bland annat (prop. nr 248/1937, s. 64), att trots den förbättring, som i samband med förstatligandet vidtagits i fråga om berörda äldre militära familjepensioner, billighetsskäl syntes tala för bifall till framställningen om en generell pensionsförhöjning av föreslagen art, därvid emellertid måste beaktas, att motsvarande synpunkter gjorde sig gällande även inom andra delar av det statliga pensionsväsendet. Då det vore önskvärt, att ifrågavarande spörsmål vunne en, såvitt möjligt, enhetlig lösning inom de olika områden, där det kunde äga aktualitet, var jag för det dåvarande icke beredd att framlägga förslag om den ifrågasatta pensionsförhöjningen.

1937 års bankoutskott (utlåtande nr 52, s. 16) uttalade i anledning av vad sålunda anförts, att utskottet delade uppfattningen om skäligheten av den i propositionen berörda pensionsförhöjningen, som i och för sig enligt utskottets förmenande måste anses synnerligen behjärtansvärd.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 hava inom finansdepartementet tillkallats särskilda sakkunniga, *1938 års pensionsakkunniga*, för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande revision av gällande lagstiftning om tjänste- och familjepension för statstjänstemän.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 augusti 1938 uppdragit åt *statskommissarien och byråchefen i statskontoret E. O. F. Björn* att inom finansdepartementet i enlighet med de direktiv, som chefen för departementet komme att meddela, verkställa viss statistisk utredning på pensionsväsendets område. Vid utredningen har förste amanuensen H. Wihlborg biträtt såsom sekreterare. Med skrivelse den 3 mars 1939 har utredningsmannen överlämnat vissa i tabellform upprättade sammanställningar angående de tjänste- och familjepensioner, som varit föremål för utredning. Beträffande undersökningarnas omfattning och för en närmare redogörelse angående de därvid framkomna resultaten torde få hänvisas till en av utredningsmannen upprättad promemoria med därvid fogade tabeller. Promemorian torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll (*Bilaga A*).

Den sålunda företagna statistiska pensionsutredningen har enligt givna direktiv haft till syfte att klarlägga de äldre tjänste- och familjepensionernas rättsliga grunder samt de utgående förmånernas storlek, både absolut och i jämförelse med motsvarande förmåner för nu i tjänst varande befattningshavare. Med äldre tjänstepensioner har vid utredningen principiellt förståtts sådana, vilkas grundbelopp avvägs med hänsyn till s. k. oreglerad avlöning. Såsom äldre familjepensioner hava ansetts samtliga familjepensioner, vilka icke bestämts enligt allmänna familjepensionsreglementet, familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. eller familjepensionsreglementet för arbetare.

Emellertid hava icke alla pensioner, vilka enligt vad nyss angivits äro att anse såsom äldre, omfattats av undersökningen. Vid utredningen hava endast medtagits pensioner, vilka utgå på grund av stadgande i lag eller författning. S. k. riksdagspensioner och därmed jämförliga förmåner hava sålunda lämnats åt sidan. De från statens pensionsanstalt utgående pensionerna hava redovisats endast i den mån de grundats i statens tjänst eller i kommunal eller enskild befattning, vilken numera antingen förstatligats eller eljest inordnats i det statliga lönesystemet. Förtidspensioner, vilka beviljats i samband med olika omorganisationer, hava på grund av sin speciella karaktär icke ansetts böra omfattas av undersökningen. Familjepensioner hava redovisats endast i den mån de utgå till änkor och till minderåriga barn. De på grund av äldre bestämmelser utgående understöden till överåriga ogifta döttrar eller till överåriga arbetsoförmögna barn m. fl. hava ej medtagits.

Med nu angivna begränsningar har undersökningen omfattat i runt tal

13,700 tjänstepensioner samt 15,600 familjepensioner, därav omkring 3,600 barnpensioner.

Med utgångspunkt från den sålunda förebragta utredningen har inom finansdepartementet upprättats en promemoria med förslag till förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner. Efter remiss har *statskontoret* den 5 maj 1939 avgivit utlåtande över de i denna departementspromemoria upptagna förslagen.

I. Tjänstepensionerna.

Beträffande den statistiska pensionsutredningens resultat såvitt angår de äldre tjänstepensionerna i allmänhet har i *departementspromemorian* framhållits, att enligt utredningen skillnaden mellan de äldre pensionerna och deras nyreglerade motsvarigheter vore i det övervägande antalet fall så obetydlig, att man vid bedömande av skäligheten och behovet av en höjning av pensionsnivån i allmänhet kunde jämställa de äldre och de nyare pensionerna. Med prövningen av spörsmålet om en höjning av pensionsnivån borde emellertid lämpligen anstå, intill dess 1938 års pensionskommitté avslutat sitt arbete.

En sammanfattning av det allmänna läget för vissa av den statistiska utredningen omfattade äldre tjänstepensioner lämnas i tabell 1 vid utredningsmannens promemoria. I fråga om skäligheten av en förbättring av pensionsförmånerna för vissa i denna sammanfattning redovisade pensionsgrupper uttalas i *departementspromemorian*:

Det avgjort sämsta läget uppvisa de till f. d. befattningshavare vid av staten övertagen enskild järnväg utgående pensionerna. Frågan om en förbättring av dessa pensioner torde emellertid icke böra upptagas till prövning förrän överblick vunnits över de konsekvenser en sådan förbättring kan föra med sig för den händelse staten i en framtid skulle komma att övertaga större delar av det enskilda järnvägsnätet.

Vad angår övriga i sammanfattningen ingående pensionstagargrupper, vilka förete ett både absolut och relativt sett betydande antal pensioner i förhållandevis ogynnsamt läge, synes endast beträffande de under försvarsväsendet upptagna grupperna personal på aktiv stat samt värvat manskap och daglönare vid marinen sådana omständigheter föreligga, att en förbättring bör upptagas till övervägande i detta sammanhang.

Beträffande de pensionstagargrupper, vilkas förmåner enligt förslag i *departementspromemorian* skulle komma i fråga för förbättring, har i *promemorian* anförts i huvudsak följande.

A. Officerare på aktiv stat och med dem i pensionshänseende likställda, vilka pensionerats före den 1 januari 1918. I utredningsmannens promemoria har utförligt redogjorts för de grunder, som gälla för de till officerare, underofficerare och civilmilitär personal utgående äldre tjänstepensionerna. I detta hänseende torde få hänvisas till berörda framställning. Beträffande läget för dessa pensionärer i jämförelse med pensionärer enligt militära tjänstepensionsreglementet i dess nuvarande lydelse, har i *promemorian* framhållits, att en tydligt sämre ställning intages av de beställningshavare, som pensionerats före den 1 januari 1918 och således antingen icke alls kommit i

åtnjutande av pensionsförbättring enligt kungörelserna den 20 augusti 1919 (nr 538) och den 29 augusti 1919 (nr 569) angående grunder för pensionsförbättring för viss personal vid armén respektive marinen eller också erhållit sådan förbättring enligt de betydligt oförmånligare grunderna i kungörelsen den 9 juni 1922 (nr 335) angående pensionsförbättring för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen.

Beträffande tillkomsten av 1919 års kungörelser angående pensionsförbättring hänvisas till propositionen nr 302/1919. Pensionsförbättring ansågs uteslutande böra tillkomma sådan personal, som före avgången uppburit från och med ingången av år 1918 utgående tillfällig löneförbättring. Denna löneförbättring beviljades i avbidan på den sedermera från och med år 1922 genomförda löneregleringen för försvarsväsendet. Till personal, som avgått under år 1918, utgår endast halv förbättring, en anordning, som vidtagits för att i viss mån mildra skillnaden i pensionsförmåner mellan beställningshavare, som icke alls erhållit pensionsförbättring, och beställningshavare, som kommit i åtnjutande av hel sådan. Erinras må, att den betydande förstärkning av pensionerna, som 1919 års pensionsförbättring innebar, icke motsvarades av någon som helst förhöjning av beställningshavarnas pensionsavgifter. I och med ikraftträdandet av 1922 års lönereglering ersattes 1919 års kungörelser av kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 336) med grunder för pensionsförbättring åt officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen.

Genom kungörelsen nr 280/1925 med bestämmelser om ny pension för vissa tjänstepensionärer blevo sådana f. d. beställningshavare, som icke kommit i åtnjutande av pensionsförbättring enligt nämnda kungörelse den 15 juni 1922 (nr 336), tillförsäkrade förhöjning II, varigenom pensionsförmånerna dock icke fingo uppbringas till högre belopp än som skulle utgått enligt sistnämnda kungörelse. De enligt denna kungörelse bestämda pensionerna blevo bestående till dess militära tjänstepensionsreglementet trädde i kraft.

I juli månad 1938 voro 590 f. d. beställningshavare i åtnjutande av pension, beviljad på grund av avgång före den 1 januari 1918, därav 155 officerare, 425 underofficerare och 10 civilmilitärer. Storleken av de utgående äldre förmånerna till f. d. beställningshavare vid armén, inberäknat dyrtidstillägg enligt i juli månad 1938 gällande grunder (17 0/0), framgår för de fyra talrikast företrädade lönegraderna av följande tablå.

Lönegrad	Summa nuvarande pensionsförmåner, årsbelopp och i procent av motsvarande förmåner enligt militära tjänstepensionsreglementet, vid avgång					
	före år 1918		under år 1918		åren 1919—1921	
	kronor	%	kronor	%	kronor	%
1	2	3	4	5	6	7
O 4	5,400	83.6	5,808	90.0	6,204	96.1
O 3	4,500	83.0	4,920	90.7	5,268	97.1
Uo 3	2,328	76.7	2,616	86.2	2,976	98.0
Uo 2	2,028	79.0	2,256	87.9	2,520	98.1

Anledningen till att de före år 1918 avgångna beställningshavarna, trots att de äro tillerkända förhöjning II, intaga en så betydligt sämre ställning är att de ursprungliga pensionerna, kassa- och fyllnadspension, äro exceptionellt låga. Denna brist har för den senare avgångna personalen avhjälpits i större eller mindre utsträckning genom de 1919 och 1922 medgivna pensionsförbättringarna.

Av det anförda synes framgå, att de före ingången av år 1918 pensionerade beställningshavarna vid försvarsväsendet kommit att även efter 1925 års pensionsreglering intaga en särställning i förhållande till senare avgången personal, som icke kan anses rimligen motiverad av avlönings- eller andra förhållanden. Med hänsyn härtill föreslås, att bestämmelserna i 1919 års kungörelser om pensionsförbättring ändras, så att halv pensionsförbättring skall tillkomma jämväl beställningshavare, som avgått före ingången av år 1918. Dessa beställningshavare skulle sålunda komma att intaga samma ställning som de vilka avgått under nämnda år. Bestämmelserna torde böra träda i kraft från och med den 1 juli 1939.

B. Visst värvat manskap vid marinen. Även beträffande dessa pensionsstagare torde få hänvisas till framställningen i utredningsmannens promemoria rörande gällande bestämmelser och det allmänna läget i pensionshänseende i förhållande till nu i tjänst varande befattningshavare. Det synes befogat att såsom vid den statistiska pensionsutredningen skett genomgående jämföra dessa pensioner med de förmåner, som enligt militära tjänstepensionsreglementet tillkomma högbåtsman.

I promemorian har framhållits, hurusom de pensioner, vilka utgå till andra befattningshavare än högbåtsmän och ej innefatta ytterligare tilläggspension enligt kungl. brevet den 4 juni 1920, i intet fall nå över 70 procent av de nya förmåner, med vilka de jämförts. Enär 1920 års brev avsåg allenast vissa namngivna personer, har tilläggspension enligt brevet ej tillkommit pensionstagare, som avgått ur tjänst senare än de av bestämmelserna i brevet omfattade.

Med hänsyn till dessa omständigheter och då pensionsförmånerna i och för sig äro ganska små, synas billighetsskäl tala för att viss förbättring beredes berörda pensionstagare. Detta synes böra ske genom att vid tillämpning av kungörelsen nr 280/1925 å pension till sådan f. d. medlem av marinens manskap, som är berättigad till tilläggspension enligt kungl. brevet den 18 september 1918 men icke till ytterligare tilläggspension enligt kungl. brevet den 4 juni 1920, förhöjning II beräknas i förhållande till det för högbåtsman enligt militära tjänstepensionsreglementet gällande tjänstepensionsunderlaget om 1,764 kronor. Åtgärden skulle för de i juli 1938 utgående 14 hithörande pensionerna inneburi, att dessa pensioner kommit att utgå med lägst 77.7 och högst 82.3 procent av vad som skulle tillkommit högbåtsman med pension enligt militära tjänstepensionsreglementet i stället för 61.5 respektive 67.1 procent. Förbättringen bör träda i kraft från och med den 1 juli 1939.

C. Vissa daglönare vid marinen. Av promemorian framgår, att en äldre grupp f. d. daglönare, vilken icke kommit i åtnjutande av pensionsförbättring i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 24 augusti 1920 (nr 645) angående pensionsförbättring åt vid marinen anställda daglönare, intager ett tydligt sämre läge än de pensionstagare, vilka uppbära sådan förbättring. Pensionsförbättringen för daglönare har i viss mån avsetts att utgöra en motsvarighet till ovanberörda pensionsförbättring för officerare m. fl. och tillkommer i överensstämmelse härmed daglönare, som pensionerats efter ingången av år 1918. Daglönare, som åtnjuter pensionsförbättring, är enligt särskilt stadgande i kungörelsen nr 280/1925 § 2 mom. 3 d) icke berättigad att komma i åtnjutande av pensionsförhöjning II.

Då situationen för de daglönare, som avgått före den 1 januari 1918, i allt väsentligt är jämförlig med ställningen för förut berörda beställnings-

havare vid försvarsväsendet, vilka avgått före sagda dag, synes samma skäl, som föranlett i det föregående framlagt förslag till förbättring av dessa beställningshavares förmåner, äga giltighet även beträffande de före den 1 januari 1918 pensionerade daglönarna.

I anledning härav föreslås, att kungörelsen den 24 augusti 1920 (nr 645) från och med den 1 juli 1939 måtte erhålla sådan ändrad lydelse, att densamma kommer att avse jämväl daglönare, som pensionerats före den 1 januari 1918.

I anledning av vad i dessa delar framhållits i departementspromemorian har *statskontoret* i sitt utlåtande anfört, att ämbetsverket ställde sig bestämt avvisande mot att åtgärder — även av provisorisk art — på nuvarande stadium vidtoges för en generell höjning av alla tjänstepensioner. Dylika åtgärder måste enligt ämbetsverkets mening komma att föregripa pågående utredning om revision av gällande pensionsbestämmelser. De framlagda förslagen om förbättring av tjänstepensionerna för vissa grupper pensionstagare tillstyrktes däremot såsom innebärande en skäligen anpassning av de berörda pensionerna efter den allmänna pensionsnivån inom respektive pensionstagargrupper.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen är frågan om revision av gällande lagstiftning rörande statstjänstemännens tjänste- och familjepensionering för närvarande föremål för utredning genom 1938 års pensionsakkunniga. Denna utredning, som är föranledd av den allmänna löneregleringen, avser allenast en reglering av pensionsförmånerna för sådana befattningshavare, å vilka de nya avlöningsbestämmelserna bliva tillämpliga. Frågan om en höjning av pensionsnivån för dem, som vid löneregleringens ikraftträdande åtnjuta tjänste- eller familjepension eller som framdeles komma att åtnjuta familjepension efter nuvarande tjänstepensionärer, skall däremot icke prövas av de sakkunniga. Hittills hava pensionsregleringar, som föranletts av löneregleringar, icke ansetts böra givas retroaktiv verkan; detta har framstått som så mycket naturligare som de utgående pensionsförmånerna avvägs med hänsyn till befattningshavarnas egna bidrag till pensioneringen. Frågan om en allmän höjning av pensionsnivån för nuvarande pensionärer kräver sålunda sitt särskilda övervägande och kan i varje fall icke upptagas till avgörande, förrän pensionsnivån blivit fastställd för de befattningshavare, som bliva underkastade de nya avlöningsbestämmelserna.

Den pensionsförbättring, som i nuvarande läge kan ifrågakomma, måste enligt min mening begränsas till sådana pensionstagargrupper, för vilka pensionsförmånerna i sådan grad understiga de numera för motsvarande fall fastställda förmånerna, att en omedelbar höjning ur billighetssynpunkt framstår såsom motiverad. Genom den verkställda statistiska utredningen har klarlagts, beträffande vilka grupper dessa förutsättningar för en pensionsförhöjning kunna anses föreligga.

Vad angår tjänstepensionerna anser jag mig från angivna utgångspunkt i

likhet med statskontoret böra tillstyrka det i departementspromemorian framlagda förslaget. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de för förslagets genomförande erforderliga bestämmelserna.

Jag anhåller att härefter få närmare ingå på frågan om förbättring av de sämst ställda familjepensionärernas ställning.

II. Familjepensionerna.

Omfattningen av en provisorisk pensionsförbättring. En sammanfattning av det allmänna läget för äldre familjepensioner vid jämförelse med motsvarande förmåner enligt allmänna familjepensionsreglementet har lämnats i tabell 2 vid utredningsmannens promemoria.

Beträffande de äldre familjepensionerna har i *departementspromemorian* föreslagits en provisorisk pensionsförbättring, som skulle utgå å sådana änkor eller minderåriga barn tillkommande äldre familjepensioner, vid vilka summan av pensionsförmånerna för ensam änka med rätt till hel pension understiger 70 procent av jämförlig hel änkepension enligt allmänna familjepensionsreglementet, inberäknat rörlig del. Förbättringen borde i princip motsvara den vid jämförelsen konstaterade skillnaden, därest fråga vore om hel änkepension, och i andra fall ett mot nämnda skillnad svarande proportionellt belopp.

Till motivering av detta förslag har i *departementspromemorian* anförts följande:

Utredningen har bekräftat riktigheten av de av departementschefen i propositionen nr 248 till 1937 års riksdag gjorda antagandena, att behov av en förbättring förelåg jämväl beträffande andra äldre familjepensioner än de militära. Den vid utredningen företagna jämförelsen med allmänna familjepensionsreglementets motsvarande förmåner har därjämte ådagalagt, att de äldre familjepensionernas nivå är mycket ojämn icke endast vid jämförelse mellan pensioner, som ursprungligen utgått från olika familjepensionskassor, utan även vid jämförelse mellan de förmåner, som vid olika tidpunkter eller eljest efter olika grunder beviljats inom samma kassa.

Överhuvud taget är läget för dessa äldre familjepensioner sådant, att snara åtgärder för en förbättring av de sämst ställda pensionstagarnas förmåner måste anses påkallade. I avvaktan på att de i allmänna familjepensionsreglementet fastställda pensionsunderlagen undergått den justering, som kan förutses bliva följden av 1938 års lönerreglering, kan den ifrågasatta förbättringen för närvarande endast genomföras såsom ett provisorium, så anordnat att hittillsvarande grunder för bestämmande av äldre familjepensioner ej rubbas.

Statskontoret har i sitt utlåtande anslutit sig till den i *departementspromemorian* uttölade uppfattningen, att de äldre familjepensionernas läge i allmänhet vore sådant, att omedelbara åtgärder för en förbättring av de sämst ställda pensionstagarnas ställning måste anses påkallade. Den i *promemorian* föreslagna pensionsförbättringen funne ämbetsverket väl avvägd.

Beträffande den närmare avgränsningen av den föreslagna pensionsförbättringens tillämpningsområde auföres i *departementspromemorian* i huvudsak följande.

De s. k. riksdagspensionerna och sådana pensioner, vilka beslutats av Kungl. Maj:t enligt vissa av 1930 års riksdag godkända grunder och villkor och liksom riksdagspensionerna beviljas efter skälighetsprövning, hava icke omfattats av den föreliggande utredningen och måste därför lämnas å sido.

Av sakliga skäl torde vidare från förbättringen böra undantagas de från statens pensionsanstalt utgående familjepensioner, som grundats i andra befattningar än sådana, som numera antingen äro statliga eller i vart fall inordnade eller bestämda att inordnas under det statliga lönesystemet. Vid denna gränsdragning kan det förefalla tveksamt, huruvida provisorisk pensionsförbättring bör utgå jämväl till efterlevande lärare vid de högre kommunala skolorna — kommunal mellanskola, kommunal flickskola, praktisk mellanskola, högre folkskola och folkhögskola. Med hänsyn till att kostnaderna för tjänstepensionering av dessa lärare till skillnad från övriga befattningshavargrupper, som inordnats eller komma att inordnas under regler uppbyggda efter mönster av civila tjänstepensionsreglementet, i viss utsträckning åvila vederbörande huvudman, d. v. s. kommunen, har chefen för finansdepartementet vid framläggande av förslag till årets riksdag angående dessa lärares tjänstepensionering av principiella skäl icke ansett sig kunna tillstyrka, att till pensionerad sådan lärare skall utgå förhöjning II av statsmedel. Beträffande familjepensioneringen föreligger icke någon motsvarande åtskillnad, i det att för ifrågakommande lärare liksom för andra statliga eller icke-statliga befattningshavare, vilkas efterlevande äro tillförsäkrade familjepension av statsmedel, gäller, att kostnaderna för grundpensionen helt åvila befattningshavaren. Provisorisk pensionsförbättring synes därför böra tillkomma jämväl efterlevande efter lärare vid nyss angivna kommunala skolformer.

Familjepensioner efter befattningshavare, som tidigare varit anställd vid enskild järnväg eller annat företag, som övertagits av statens järnvägar, böra på de skäl som förut anförts i fråga om motsvarande tjänstepensioner tillsvidare lämnas utan förbättring.

Vid statens övertagande av telegrafverkets änke- och pupillkassas rörelse avsattes befintliga överskottsmedel, omkring 1.5 miljon kronor, till en fond, benämnd telegrafverkets änke- och pupillkassas minnesfond. Enligt av Kungl. Maj:t den 17 december 1937 fastställda föreskrifter angående fonden kan enligt fonddirektionens beprövande till änka och barn, vilka åtnjuta familjepension enligt bestämmelser, som för telegrafverkets änke- och pupillkassa gällt före den 1 juli 1937, och vilka finnas vara i behov därav, komma i åtnjutande av understöd med högst det belopp, som motsvarar skillnaden mellan å ena sidan de pensionsförmåner, som nu sammanlagt utgå, och å andra sidan de pensionsförmåner, som skulle hava utgått därest allmänna familjepensionsreglementet varit tillämpligt. Med stöd av dessa bestämmelser hava de äldre pensionerna genomgående förbättrats i sådan omfattning, att förmånerna uppgå till minst vad som skulle ifrågakomma vid den provisoriska pensionsförbättring, som här ifrågasatts. Med hänsyn till det anförda torde sistnämnda förbättring icke böra omfatta sådana pensioner, som grunda sig å delägarskap i telegrafverkets änke- och pupillkassa.

Vad slutligen angår frågan om en förbättring av från lotsverkets enskilda pensionskassa nu utgående familjepensioner torde prövningen därav böra anstå till dess att förslag framlägges för riksdagen om statens övertagande av kassans pensioneringsrörelse. Till sådan familjepension från nämnda kassa, som utgår vid sidan av annan fa-

miljepension, grundad på tidigare delaktighet antingen i flottans pensionskassa eller civilstatens änke- och pupillkassa, bör dock hänsyn tagas vid bestämmande av den provisoriska pensionsförbättringen.

Såsom en allmän begränsning av rätten till provisorisk förbättring bör gälla, att densamma endast skall tillkomma befattningshavares änka och minderåriga barn och således icke överårig, ogift dotter eller överårigt, arbetsförmöget barn. Ej heller bör pensionsförbättring utgå i de fall, då familjepensionen grundats i befattning, som varit att anse såsom *bisyssla*, och som, då befattningen alltjämt bibehållit denna karaktär, numera icke är förenad med pensionsrätt. Pensionsförbättringen bör givetvis tillkomma efterlevande efter såväl manlig som kvinnlig befattningshavare.

Den provisoriska förbättringen synes skäligen böra begränsas så att förbättringen i intet fall kommer att avvägas med hänsyn till högre lönegrad än B 30 för civila befattningshavare och O 6 för försvarsväsendets beställningshavare. Med nuvarande tal för levnadskostnadsökningen innebär begränsningen, att sammanlagda pensionsförmånerna för år räknat till änka, berättigad till hel pension, ej få vid nuvarande indexläge uppbibras till högre belopp än 2,172 kronor i förra och 2,241 kronor i senare fallet, motsvarande en månatlig inkomst av 181 respektive 186 kronor.

I ett fåtal fall förekommer, att äldre familjepension utgår efter befattningshavare, som med hänsyn till sin löneställning vid avgången närmast bör hänföras till lägre lönegrad än femte eller motsvarande. 70 procent av hel änkepension i nämnda lönegrad enligt allmänna familjepensionsreglementet jämte 16 procent rörlig del uppgår till 706 kronor för år. Då en förbättring — såvitt angår hel änkepension — icke synes böra resultera i lägre belopp, föreslås, att den provisoriska förbättringen avväges mot lägst femte lönegraden.

Familjepensionstagare, som åtnjuta flera äldre pensioner, grundade i olika befattningar, bör vara berättigad att åtnjuta förbättring å var och en av pensionerna. Om åter pensionstagare åtnjuta mer än en familjepension, grundad i samma befattning, bör såsom regel gälla, att frågan om en förbättring bedömes med hänsyn tagen till samtliga pensioner, för det fall å desamma beräknas dyrtidstillägg eller därmed jämförlig förmån av statsmedel. Frågan blir i första hand aktuell för efterlevande till sådan befattningshavare vid Lunds universitet, vilken förvärvat rätt till pension från Lunds universitets änke- och pupillkassa. Enligt föreliggande förslag till avtal om statens övertagande av pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund skall dyrtidstillägg, liksom hittills, utgå på pensioner från änke- och pupillkassan efter befattningshavare, som vid övertagandet icke kvarstå i universitetets tjänst och icke kunna grunda pensionsrätt enligt allmänna familjepensionsreglementet. Även de befattningshavare, vilka grundat familjepensionsrätt såväl i flottans pensionskassa eller civilstatens änke- och pupillkassa som i lotsverkets enskilda pensionskassa, komma att beröras av förut angivna regel.

Mot vad i promemorian i nu angivna hänseenden anförts har *statskontoret* ej gjort annan erinran än att, då pensionsförbättringen vore avsedd att även tillkomma efterlevande till kvinnlig befattningshavare, undantag från den ifrågasatta regeln, att förbättringen i intet fall skall avvägas med hänsyn till lägre lönegrad än den femte, enligt ämbetsverkets åsikt borde göras för pensionstagare efter kvinnlig befattningshavare.

Departements-
chefen.

Den inom finansdepartementet verkställda utredningen rörande äldre pensioner har bekräftat, att ett behov av förbättring av de till vissa grupper av familjepensionstagare utgående förmånerna föreligger. En granskning av det framlagda statistiska materialet ger vid handen, att den i departementspromemorian förordade lösningen skulle på ett ändamålsenligt sätt tillgodose önskemålen om en utjämning av de äldre familjepensionerna och en viss anpassning av dessa efter den nuvarande pensionsnivån. Då jag icke heller har något att erinra mot den i departementspromemorian föreslagna avgränsningen av pensionsförbättringens tillämpningsområde, tillstyrker jag, att förslag föreläggas riksdagen om genomförande av det i promemorian förordade provisoriet.

Sättet för den provisoriska pensionsförbättringens genomförande. Olikheter i de regler som ursprungligen varit bestämmande för pensionernas utformning ha — särskilt vad beträffar pupilltilläggen — lett till att de äldre grundpensionerna med därå belöpande tilläggsförmåner nu visa en starkt växlande konstruktion. Detta förhållande medför, enligt vad i departementspromemorian framhålles, att jämförelser mellan äldre och nyare familjepensionsförmåner böra utgå från de förmåner som äro förenade med hel änkepension. Den för pensionsförbättringens utformning avgörande direkta jämförelsen mellan äldre och ny sådan änkepension kan emellertid icke äga rum, så länge skilda grunder tillämpas vid beräkning av å ena sidan dyrtidstillägg å äldre pension och å andra sidan mot dyrtidstillägget svarande rörligt tillägg å ny pension.

På grund av dessa förhållanden har i departementspromemorian såsom en förutsättning för genomförandet av en provisorisk pensionsförbättring i enlighet med vad nyss anförts framhållits, att de äldre familjepensionerna — även om förbättring icke ifrågakommer — utbytas mot ny familjepension, så avpassad att densamma jämte ett procentuellt tillägg, beräknat huvudsakligen enligt de grunder, som gälla för rörlig del enligt allmänna familjepensionsreglementet, ger samma eller praktiskt taget samma förmåner, som skulle hava utgått enligt nu gällande regler angående fasta pensionsförmåner och dyrtidstillägg.

Beträffande vissa med övergången till ny familjepension sammanhängande spörsmål har vidare i promemorian anförts följande.

Vid beräkning av ny familjepension måste tydligen dyrtidstillägget alltid beräknas med hänsyn till ett visst bestämt tal för levnadskostnadsökningen, enär eljest beloppet av ny familjepension för pensionstagare med exakt samma fasta pensionsförmåner skulle komma att variera med det vid varje tidpunkt gällande talet för levnadskostnadsökningen. På grund härav bör vid beräkningen av ny familjepension dyrtidstillägget alltid bestämmas med utgångspunkt från att talet för levnadskostnadsökningen är 66. För att förenkla arbetet med pensionernas utbetalning bör föreskrivas, att ny familjepension skall avrundas till närmast högre med 12 jämnt delbara hela kronor.

Den föreslagna övergången till ny familjepension kommer att praktiskt ta-

get sakna ekonomisk betydelse. Visserligen kommer en ändring av det föreslagna procentuella tillägget vid en ändring i talet för levnadskostnadsökningen icke alltid att för pensionstagaren medföra exakt samma jämkning i förmånernas storlek, som skulle följt om dyrtidsförmånerna alltjämt utgått enligt nuvarande regler. Rubbningarna bliva emellertid mycket obetydliga. Då övergången till ny familjepension torde böra givas definitiv karaktär, innebär åtgärden, att pensionsförmånerna i viss utsträckning för framtiden övergå från att äga karaktären av dyrtidstillägg till att utgöra fasta förmåner. Emellertid torde det föreslagna procentuella tillägget böra hava samma rättsliga karaktär som dyrtidstillägg enligt nu gällande regler.

Övergången till ny familjepension bör omfatta alla de pensionstagargrupper, som helt eller delvis kunna komma att beröras av nu föreslagen provisorisk förbättring av äldre familjepension. Det torde emellertid böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att, efter vederbörande myndighets hörande, besluta huruvida sådan omräkning av pensionerna skall ske jämväl beträffande andra pensionstagargrupper.

Vad särskilt angår det tekniska genomförandet av den provisoriska pensionsförbättringen framlägges i promemorian följande förslag.

Den provisoriska pensionsförbättringen bör genomföras på så sätt, att för varje befattning, vid vilken utgår eller kan komma att utgå äldre familjepension av sådan storlek, att provisorisk förbättring kan ifrågakomma, bör bestämmas ett lägsta belopp för ny familjepension till ensam änka med rätt till hel pension. Detta lägsta belopp bör motsvara 70 procent av det i allmänna familjepensionsreglementet upptagna jämförliga pensionsunderlaget efter avrundning till närmast högre med 12 jämnt delbara hela kronal. De ifrågavarande befattningarna jämte motsvarande belopp böra sammanföras i särskild förteckning, bilagd bestämmelserna i ämnet. Förteckningen torde få fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av respektive myndigheter. Frågan om det pensionsunderlag, som i varje fall bör läggas till grund för beräkningen av nyss angivna lägsta familjepensionsbelopp, bör göras beroende av den pensionsgrundande befattningens ställning i löne- och pensionshänseende vid tiden för avgången ur tjänst. För befattningar, vilka alltjämt icke äro lönegradsplacerade, bör upptagas belopp efter den lönegrad, vartill befattningen närmast hänförts vid uppgörande av tabell B vid kungörelsen nr 280/1925.

Om i visst fall den pensionsgrundande befattningen upptagits i förteckningen, skall provisorisk förbättring tillkomma pensionstagaren för det fall, att de äldre mot hel änkepension svarande förmånerna, omräknade till ny pension på sätt nyss angivits, understiga det för befattningen upptagna pensionsbeloppet. Är fråga om pension till ensam änka med rätt till hel pension, sker förbättringen genom att den nya familjepensionen fastställles lika med det i förteckningen angivna beloppet. I andra fall blir den nya familjepensionen — efter vederbörlig avrundning — det belopp, som förhåller sig till de ifrågavarande äldre förmånerna, inberäknat dyrtidstillägg, liksom det i förteckningen angivna beloppet förhåller sig till de mot hel änkepension svarande äldre förmånerna jämte dyrtidstillägg. Den provisoriska förbättringens storlek blir på detta sätt direkt proportionell mot den förbättring, som belöper å hel änkepension.

På grund av de från andra pensioneringsgrunder avvikande regler, som enligt allmänna familjepensionsreglementet gälla för beräkning av pension efter övningslärare vid det statliga undervisningsväsendet, har i promemorian

föreslagits särskilda regler för provisorisk pensionsförbättring till efterlevande till dylik befattningshavare. Härom innehåller promemorian i huvudsak följande.

Såsom i utredningsmannens promemoria framhållits hava de efter övningslärare vid det statliga undervisningsväsendet utgående familjepensionerna på grund av de nuvarande bestämmelsernas utformning icke kunnat jämföras med de förmåner, som i motsvarande fall skulle utgått enligt allmänna familjepensionsreglementet och de särskilda bestämmelser, som meddelats genom kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 516) angående ikraftträdande av nämnda reglemente för lärare vid statens undervisningsväsende m. fl. Det torde också vara förenat med avsevärda praktiska svårigheter att numera erhålla de för en dylik jämförelse erforderliga uppgifterna.

Ehuru dessa äldre familjepensioners läge i förhållande till ny pension sålunda icke kunnat konstateras, torde man likväl vara berättigad antaga, att åtminstone de pensioner, som ursprungligen faststälts enligt 1878 och 1911 års reglementen för elementarlärarnas änke- och pupillkassa ligga så lågt, att en måttlig provisorisk förbättring kan vidtagas utan risk att föregripa resultatet av en slutlig reglering. Beträffande åter de pensioner, som grunda sig på bestämmelserna i IX kap. reglementet för statens pensionsanstalt och således bestämts under hänsynstagande till 1919 års lönerreglering, är läget mera tveksamt, och viss anledning synes föreligga till antagande att dessa pensioner ställa sig förhållandevis gynnsammare.

Med stöd av det anförda har i departementspromemorian föreslagits, att provisorisk pensionsförbättring skall utgå å sådan äldre, efter övningslärare utgående familjepension, som ursprungligen beviljats enligt 1878 eller 1911 års reglemente för elementarlärarnas änke- och pupillkassa, på så sätt att ny familjepension i dessa fall fastställes till ett 15 procent högre belopp än som omedelbart motsvarar de äldre förmånerna.

*Departements-
chefen.*

Vad i departementspromemorian anförts angående sättet för genomförandet av den föreslagna provisoriska pensionsförbättringen m. m. kan jag i huvudsak biträda. På Kungl. Maj:t bör få ankomma att efter ytterligare prövning av hithörande spörsmål meddela erforderliga bestämmelser angående pensionsförbättringens genomförande efter i det föregående angivna allmänna riktlinjer.

III. Kostnadsberäkningar m. m.

A. Tjänstepensionerna. Med utgångspunkt från antalet i juli 1938 befintliga pensionstagare men med hänsyn tagen till att dyrtidstillägget å tjänstepensioner för närvarande utgår med 18 procent hava de i anledning av nu föreslagna förbättringar av vissa äldre tjänstepensioner uppkommande merkostnaderna i departementspromemorian beräknats för budgetåret 1939/40 komma att uppgå till följande belopp, däri inberäknat dyrtidstillägg:

Förbättring av pensionsförmånerna för vissa officerare och med dem likställda befattningshavare	125,000 kronor
förbättring av pensionsförmånerna för visst värvat manskap vid marinen	4,500 kronor
förbättring av pensionsförmånerna för vissa f. d. daglönare vid marinen	15,000 kronor.

De sammanlagda kostnadsökningarna beräknas sålunda till 144,500 kronor. Merkostnaderna komma att belasta anslagen till pensionering av militära befattningshavare, till pensionering av viss flottans gemenskap samt till pensionering av f. d. daglönare vid marinen, såvitt angår ökningen av de fasta pensionsförmånerna. Den häremot svarande ökningen av dyrtidstilläggskostnaderna kommer att åvila anslaget till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl.

B. Familjepensionerna. Med ledning av de i utredningsmannens promemoria omnämnda specialtabellerna och sålunda i anslutning till förhållandena i juli 1938 har upprättats en vid departementspromemorian fogad tabell, utvisande dels antalet pensionstagare, vilka vid bifall till det framlagda förslaget till provisorisk pensionsförbättring skulle komma i åtnjutande av sådan förbättring, dels ock de därav följande merkostnaderna, beräknade under förutsättning att procentuellt tillägg utgår enligt det i juli 1938 gällande talet för levnadskostnadsökningen, eller med 15 procent. Tabellen torde få såsom *bilaga B* fogas vid detta protokoll. Den totala merkostnaden har enligt tabellen beräknats till 1,328,000 kronor, därvid dock förutsatts, att provisorisk förbättring medges även å de från lotsverkets enskilda pensionskassa utgående familjepensionerna. Om de å dessa senare pensioner belöpande merkostnaderna frånräknas, skulle den totala återstående merkostnaden utgöra omkring 1,250,000 kronor. Med hänsyn till att procentuellt tillägg emellertid bör beräknas efter 16 procent, synes beloppet 1,250,000 kronor böra något höjas vid beräkning av merkostnaden för nästkommande budgetår. De sammanlagda merkostnaderna torde dock icke komma att överstiga 1,300,000 kronor, däri inbegripet de å postverket, statens vattenfallsverk och domänverket belöpande kostnaderna. De å anslag under XI huvudtiteln fallande kostnaderna kunna beräknas till sammanlagt 1,200,000 kronor.

I promemorian har framhållits, att de av nu framlagda förslag härrörande förskjutningarna och stegringarna av pensioneringskostnaderna beröra följande under XI huvudtiteln upptagna anslag, nämligen anslagen till dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

- bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt;
- dyrtidstillägg åt änkor och barn efter militära befattningshavare;
- pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst.

Härom har i promemorian anförts:

Berörda fyra anslag hava i riksstaten för nästkommande budgetår — i avbidan på blivande proposition — upptagits till resp. 2,650,000, 500,000, 1,250,000 och 5,800,000 kronor.

Under förutsättning att det procentuella tillägget kommer att utgå från anslag till dyrtidstillägg, synes förslaget komma att få följande inverkan på anslagsberäkningen. Anslaget till dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare torde komma att avlastas med något mer än 800,000 kronor. Å anslaget till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt kan förväntas uppkomma en merbelastning om cirka 900,000 kronor. Medelsåtgången å anslaget till dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare kan beräknas nedgå med 375,000 kronor. Beträffande anslaget till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst synes förslaget medföra att belastningen ökar med drygt 1,400,000 kronor.

IV. Tillämpningsföreskrift till kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

I detta sammanhang får jag slutligen anföra följande.

Med skrivelse den 3 januari 1939 hava 1938 års pensionssakkunniga framlagt förslag till höjningar av nu gällande tjänstepensionsunderlag för kvinnliga befattningshavare samt för vissa militära beställningshavare. Kungl. Maj:t har i propositionerna nr 277 och 299 till årets riksdag biträtt de sakkunnigas förslag.

Angående de höjda tjänstepensionsunderlagens inverkan på vissa äldre tjänstepensioner hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande:

Förevarande utredning avser icke tjänstepensionsförhållandena för andra befattningshavare än sådana, vilka från och med den 1 juli 1939 avgå med pension enligt något av civila eller militära tjänstepensionsreglementena. Med hänsyn till att viss pensionsförmån för s. k. äldre pensionärer, nämligen den i 4 § kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) angivna förhöjningen II, reglerats genom jämförelse enligt vissa beräkningsgrunder med nyreglerat pensionsunderlag har emellertid en särskild anordning funnits erforderlig för att icke en återverkan på pensionsförhållandena för denna kategori skall ske av de i vissa fall föreslagna ändrade pensionsunderlagen i civila och militära tjänstepensionsreglementena. I enlighet härmed framlägga de sakkunniga förslag till en tillämpningsföreskrift till berörda kungörelse av innehåll att med nyreglerat pensionsunderlag, varom i kungörelsen förmäles, skall, såvitt gäller pensionsunderlag enligt civila eller militära tjänstepensionsreglementet, avses det pensionsunderlag, som anges i respektive tjänstepensionsreglemente enligt dess omedelbart före den 1 juli 1939 gällande lydelse.

Departements-
chefen. Jag förordar, att en tilläggsföreskrift till 1925 års kungörelse utfärdas i enlighet med vad de sakkunniga förordat. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

1) att från och med den 1 juli 1939 må utgå

dels till officerare, underofficerare och civilmilitär personal på aktiv stat, som pensionerats före ingången av år 1918, tjänstepensionsförmåner med belopp, som skulle utgått, därest pensionstagaren med oförändrat antal tjänstår avgått under sagda år,

dels till värvat manskap vid marinen, som är berättigat till tilläggspension enligt kungl. brevet den 18 september 1918 men icke till ytterligare tilläggspension enligt kungl. brevet den 4 juni 1920, tjänstepensionsförmåner med belopp, som skolat utgå, därest pensionstagaren vid avgången varit högbåtsman,

dels ock till daglönare vid marinen, vilka pensionerats före ingången av år 1918, tjänstepensionsförmåner med belopp, som skolat utgå, därest pensionen avpassats enligt kungörelsen den 24 augusti 1920 (nr 645) angående pensionsförbättring åt vid marinen anställda daglönare, samt

2) att — likaledes från och med den 1 juli 1939 — må tills vidare å vissa äldre familjepensionsförmåner utgå provisorisk pensionsförbättring i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats.

Vidare hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

dels i enlighet med vad i det föregående förordats utfärda viss föreskrift angående tillämpningen av kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer,

dels ock utfärda de bestämmelser samt vidtaga de åtgärder i övrigt, som kunna finnas påkallade i anledning av nu framlagda förslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.

P. M.

angående statistisk pensionsutredning,

verkställd inom finansdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den
28 augusti 1938.

Den inom finansdepartementet verkställda statistiska pensionsutredningen har enligt givna direktiv haft till syfte att klarlägga dels rättsgrunderna för sådana från statsverket utgående äldre tjänste- och familjepensioner, som grundats i pensionsberättigande befattningar och som ej äro att betrakta såsom nyreglerade, dels ock storleken av dessa pensioner. Med *äldre tjänstepensioner* får i detta sammanhang principiellt förstås sådana, vilkas grundbelopp avvägs med hänsyn till s. k. oregerad avlöning. Då tjänstepensioner åt sådana befattningshavare, som åtnjutit lön enligt det för kommunikationsverken från och med den 1 juli 1920 tillämpade lönesystemet, till beloppet motsvara pensionerna enligt civila tjänstepensionsreglementet, hava de pensioner, som för kommunikationsverkens del beviljats efter den 30 juni 1920 och för allmänna civilförvaltningens del i allmänhet efter den 30 juni 1922, ej kommit i betraktande i förevarande sammanhang. Såsom *äldre familjepensioner* hava ansetts sådana, som bestämts enligt äldre grunder än allmänna familjepensionsreglementet, familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. eller familjepensionsreglementet för arbetare.

I fråga om utredningens avgränsning må vidare framhållas följande. Vad angår statens pensionsanstalt, hava endast sådana pensioner varit föremål för utredning, som grundats i befattningar, vilka numera äro eller i anslutning till av statsmakterna redan beslutad lönereglering avsetts bliva förenade med pensionsrätt enligt de för statliga befattningshavare gällande nya pensioneringsgrunderna. Förtidspensioner, vilka beviljats i samband med olika omorganisationer, hava på grund av deras speciella karaktär icke ansetts böra omfattas av undersökningen. Familjepensioner hava redovisats endast i den mån de utgå till änkor och till minderåriga barn. De på grund av äldre bestämmelser utgående understöden till överåriga, ogifta döttrar eller till överåriga, arbetsoförmögna barn hava ej medtagits, då motsvarighet härtill saknas inom nu gällande familjepensionering.

Utredningen har i enlighet med nu angivna riktlinjer omfattat pensioner, som utbetalas av följande myndigheter, nämligen statskontoret, arméförvaltningen, marinförvaltningen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen och statens pensionsanstalt.

Med ledning av dessa myndigheters pensionsutbetalningar för juli månad 1938 hava i specialtabeller, vilka mångfaldigats genom stencilering, sammanställts årsbeloppen av där redovisade hela tjänstepensioner och hela änkepensioner med pensionsförmånerna specificerade med hänsyn till gällande rättsgrunder. För att möjliggöra ett bedömande av förmånernas storlek hava pensionerna i allmänhet upptagits under den lönegrad, i vilken den pen-

sionsgrundande befattningen numera är placerad, varvid såsom jämförelsetal angivits den pension, som för lönegraden i fråga utgår enligt de nya pensionsbestämmelserna. Vad särskilt angår familjepensioneringen hava i de fall, där för den pensionsgrundande befattningen gällt en lägre löneställning än den nuvarande i förhållande till den allmänna lönenivån inom statsförvaltningen, pensionerna hänförs till en mot denna lägre löneställning svarande lönegrad i nu gällande löneplan.

Med hänsyn till de förslag, som numera föreligga i fråga om statens övertagande av den familjepensionering, som för närvarande omhänderhas av lotsverkets enskilda pensionskassa och vissa pensionsinrättningar för befattningshavare vid universiteten, har utredningen ansetts även böra omfatta familjepensioner som utbetalas från dessa inrättningar. Nu ifrågasvarande pensioner hava redovisats på samma sätt som övriga av utredningen omfattade pensioner.

En summarisk redogörelse för pensionsförhållandena inom de olika förvaltningsområdena med ledning av den sålunda verkställda statistiska utredningen lämnas i det följande.

I. Tjänstepensioner.

A. Allmänna civilförvaltningen.

a. Ordinarie personal.

Rättsgrunder. De egentliga pensionerna, i tabellerna betecknade som grundpensioner, utgå enligt 1907 års civila pensionslag och grunda sig på oreglerade löner. Å dessa pensioner uppbäres dels, vad angår pensioner av viss mindre storlek, pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, dels ock i samtliga fall förhöjningar enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Dessa kungörelser, som i allmänhet äro tillämpliga å äldre tjänstepensioner, äro i huvudsak av följande innebörd.

Pensionstillägg utgår enligt kungörelsen nr 360/1922 med:

180 kronor å pensioner till belopp av intill 1,500 kronor, dock att pensionstillägget ej må uppgå till mer än pensionens belopp och ej heller tillsammans med pensionen överstiga 1,620 kronor,

120 kronor å pensioner till belopp av 1,500 kronor och därutöver intill 2,000 kronor, dock att pension och tillägg ej må tillsammans överstiga 2,060 kronor, samt

60 kronor å pensioner till belopp av 2,000 kronor och därutöver, dock att pension och tillägg ej må tillsammans överstiga 2,560 kronor.

Fastställandet av *ny pension* enligt förenämnda kungörelse nr 280/1925 avser alla tjänstepensioner, vilka beräknats å oreglerad avlöning, och innebär i första hand att till de äldre pensionsförmånerna, grundpension jämte pensionstillägg eller andra liknande förmåner, lägges en viss förhöjning (*förhöjning I*) för att möjliggöra en tillämpning av enhetliga grunder för dyrtidstilläggens beräkning å äldre och nyreglerade pensioner. Tidigare hade nämligen å de i kungörelsen avsedda tjänstepensionerna utgått dyrtidstillägg

efter förmånligare, s. k. oreglerade grunder. För fastställande av beloppet av förhöjning I fogades vid kungörelsen en tabell, varur förhöjning I kan direkt avläsas med ledning av årsbeloppet av de äldre fasta pensionsförmånerna. Förhöjning I innebär icke i och för sig någon förbättring av pensionen utan allenast ett överflyttande av viss del av de tidigare dyrtidstilläggsförmånerna till fasta pensionsförmåner.

Enligt samma kungörelse utgår i vissa fall en ytterligare förhöjning av pensioner av äldre typ, *förhöjning II*. Med denna förhöjning har avsetts att åstadkomma en skäligen anpassning av de äldre pensionerna efter motsvarande nyreglerade pensionsunderlag. Förhöjningen, som för närvarande är tillförsäkrad dels pensionerade statliga befattningshavare, dels ock pensionerade lärare vid folk- och småskolor, utgör i allmänhet hälften av skillnaden mellan den genom förhöjning I reglerade pensionen och motsvarande nyreglerad pension. I vissa fall, där för befattning nyreglerat pensionsunderlag icke föreligger, har i bilaga till kungörelsen upptagits ett mot nyreglerat pensionsunderlag svarande särskilt underlag, avsett att efter samma regel läggas till grund för beräkning av förhöjning II. För de fall åter, då för den ifrågakvarande befattningen varken nyreglerat pensionsunderlag föreligger eller särskilt underlag upptagits i bilagan ävensom i fråga om andra icke-ordinarie befattningshavare (extra ordinarie tjänstemän, arbetare m. fl.) än marinens månadslönare och vissa extra ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk (jfr k. k. nr 276/1926), äro i kungörelsen upptagna särskilda bestämmelser för beräkning av förhöjning II. Dessa bestämmelser inrymmas i § 4 mom. 1 c) av kungörelsen. Därvid skiljes mellan pension, beviljad före år 1917 eller enligt grunder, som fastställts före nämnda år, och pension, beviljad efter ingången av år 1917 utan att därvid tillämpats grunder, som fastställts före nämnda tidpunkt. Förhöjning II utgår i dessa fall antingen med visst belopp beroende på storleken av summan av äldre pensionsförmåner jämte förhöjning I eller ock — om denna summa överstiger 1,500 kronor för år — med 5 procent av samma summa. Viss maximering gäller dessutom. Förhöjningsbeloppen äro för pensioner av först angiven typ något högre än för den senare. I fråga om dessa särskilda bestämmelser gäller, att de oftast resultera i lägre pensionsförmåner, än som skulle följt vid tillämpning av förut angivna huvudregel för bestämmande av förhöjning II.

I samtliga här förekommande fall av pensioner har nyssnämnda huvudregel i kungörelsen nr 280/1925 kommit i tillämpning. Förhöjning II har sålunda utgått med ett belopp, motsvarande hälften av skillnaden mellan den genom förhöjning I reglerade pensionen och jämförlig ny pension.

Å sålunda förekommande pensionsförmåner, nämligen grundpension, pensionstillägg samt förhöjningar I och II uppbäres s. k. reglerat dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 275). De grunder för beräkning av dyrtidstillägg, som härvid — liksom beträffande samtliga övriga äldre tjänstepensioner — komma i tillämpning, äro desamma som gälla för bestämmande av dyrtidstillägg å tjänstepensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet. Dyrtidstillägg utgick för juli månad 1938 med 17 procent.

Pensionsläget. De för allmänna civilförvaltningen upprättade tabellerna upptaga hela tjänstepensioner till ett antal av 631. Av dessa pensioner hava 582 kunnat jämföras med för motsvarande befattningar gällande nya pensioner. För ett fyrtyotal pensioner åt f. d. övningslärare vid statliga läroanstalter har däremot liknande jämförelsetal icke kunnat angivas, då storleken av ny pension åt sådan övningslärare är beroende av omfattningen av lärarens undervisning under hela tjänstetiden och tillgängliga uppgifter om

undervisningstiden för ifrågavarande lärare icke kunnat i samtliga fall läggas till grund för en pensionsberäkning. Det har emellertid vid stickprovundersökning befunnits, att här registrerade äldre övningslärarypensioner ligga på ungefärligen samma nivå i förhållande till motsvarande nya pensioner som medelläget för övriga i tabellerna uppförda pensioner utvisar.

Av tabellerna framgår, att äldre tjänstepensioner inom allmänna civilförvaltningen genom 1922 och 1925 års pensionsregleringar uppbringats till sådan storlek, att de i allmänhet uppgå till mer än 90 procent av motsvarande pensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet. Läget av de 582 tjänstepensioner, som här tabellförts, i förhållande till nya pensioner belyses av följande, med ledning av den verkställda utredningen upprättade sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
95 % och däröver	356
90—94.9 %	193
85—89.9 %	31
80—84.9 %	2
Summa	582

b. Icke-ordinarie personal.

Rättsgrunder. Beträffande icke-ordinarie personal vid allmänna civilförvaltningen funnos före ikraftträdandet av arbetarpensionsreglementet och civila tjänstepensionsreglementet generella bestämmelser endast utfärdade för viss personal inom stuteriväsendet.

Enligt kungörelsen den 8 april 1925 (nr 87) ägde vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå anställda fodermarskar, körmästare, stallbetjänte och nattvakter rätt att vid avgång från tjänsten komma i åtnjutande av pension. Med pensioneringen var icke förenad avgiftsplikt för befattningshavaren.

Rätt till pension inträdde — förutom i vissa fall vid entledigande på grund av sjukdom — då befattningshavare entledigades efter att hava uppnått en levnadsålder av, fodermarsk och körmästare, minst 65 år, samt stallbetjänt och nattvakt, minst 60 år, under förutsättning att han vid avgången under minst 25 år innehaft anställning i statens tjänst. Pensionsbeloppet bestämdes efter tjänstetidens längd och utgjorde vid en tjänstetid av 25 år för fodermarsk och körmästare 720 kronor samt för stallbetjänt och nattvakt 600 kronor. För varje fullt tjänstår därutöver höjdes pensionsbeloppet med 30 kronor; dock utgjorde högsta pensionsbeloppet 1,200 kronor för fodermarsk och körmästare samt 900 kronor för stallbetjänt och nattvakt.

Pensionsläget. I särskild tabell hava uppförts årsbeloppen av de ålderspensioner, som under juli månad 1938 utbetalts enligt nu nämnda grunder. Å pensionerna hava utgått dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionerna hava jämförts med pensioner enligt arbetarpensionsreglementet, därvid till utgångspunkt tagits, för fodermarsk, pensionsunderlaget för yrkesarbetare, 1,644 kronor, samt, för stallbetjänt och nattvakt, pensionsunderlaget för icke yrkesarbetare, 1,476 kronor. För att erhålla en mot varje

särskilt fall av här redovisad pension svarande pension enligt arbetarpensionsreglementet hava förekommande antal tjänstår reducerats med en tredjedel och ny pension beräknats på sålunda erhållet antal tjänstår.

Förhållandet mellan de under nu ifrågakarande grupp redovisade pensionerna och motsvarande pensioner enligt arbetarpensionsreglementet utvisar följande läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal tjänstepen- sioner
80—84.9 %	1
75—79.9 %	4
70—74.9 %	4
65—69.9 %	1
60—64.9 %	1
Summa	11

B. Armén och marinen.

a. Officerare på aktiv stat och med dem i pensionshänseende likställda.

Rättsgrunder. De till f. d. beställningshavare på aktiv stat vid armén och marinen utgående grundpensionerna utgöras av kassapension och fyllnadspension. Av 1876 och 1877 års riksdagar fastställdes sådana grunder för bestämmande av kassapension och fyllnadspension, att sammanlagda beloppen av nämnda förmåner i stort sett överensstämma för motsvarande beställningar inom armén och marinen. De föreskrifter, som kommit i tillämpning vid bestämmandet av de i tabellerna angivna grundpensionerna, återfinnas för arméns vidkommande i cirkuläret den 22 juni 1877 (nr 22) och reglementet för arméns pensionskassa den 26 februari 1904 (nr 9) — i vissa enskilda fall reglementet den 15 december 1893 (nr 108) — samt för marinens vidkommande i kungörelsen den 24 november 1876 (nr 51) och reglementet för flottans pensionskassa den 17 november 1899 (nr 92).

De regleringar av grundpensionerna, som enligt tabellerna ifrågakommit för såväl arméns som marinens pensionärer, utgå för motsvarande fall inom armén och marinen efter enhetliga grunder. En närmare redogörelse för dessa regleringar lämnas i det följande.

Genom kungörelsen den 20 augusti 1919 (nr 538) beträffande armén och den 29 augusti 1919 (nr 569) beträffande marinen beviljades pensionsförbättring åt sådana f. d. beställningshavare, vilka avgått eller avgingo ur tjänst med pension efter 1919 års ingång, med vissa alltefter den innehavda beställningen och i allmänhet även efter antalet tjänstår i denna beställning växlande belopp. De, som avgått med pension under år 1918, tillerkändes hälften av sålunda angiven pensionsförbättring.

Vissa f. d. beställningshavare hade genom befordran efter den 6 maj 1910 — från vilken dag i utfärdade fullmakter meddelats föreskrift om skyldighet för beställningshavare att underkasta sig ändringar i gällande pensionsbestämmelser — förlorat rätt att under viss respittid efter det att rätten till pension inträtt kvarstå i tjänst och hade sålunda genom avsked med pension före eller under år 1918 gått miste om respektive lidit minskning

i den viss personal vid armén och marinen, enligt nyssnämnda 1919 års kungörelse tillkommande pensionsförbättring. För att kompensera nu angivna förhållanden har genom kungörelsen den 9 juni 1922 (nr 335) stadgats, att sådan pensionstagare skall, utöver honom förut tilldelade pensionsförmåner, i pensionsförbättring åtnjuta hälften av skillnaden mellan den sammanlagda pensionsförmån, han eljest ägt uppbära, och vad i sådant avseende skulle hava tillkommit honom, därest han till gällande respittids utgång kvarstått och pensionerats i den beställning, han innehaft före befordran, varom här är fråga.

Genom kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 336) hava vidare bestämmelser om pensionsförbättring meddelats för personal, som avgått efter ingången av år 1922 och således uppburit avlöning enligt den från och med år 1922 tillämpade löneregleringen för försvarsväsendet. Enligt nu nämnda bestämmelser skall pensionsförbättring utgå till sådan storlek, att summan av kassapension, fyllnadspension och pensionsförbättring uppgår till visst för vederbörande lönegrad fastställt belopp.

Endast de pensionärer, som icke kommit i åtnjutande av pensionsförbättring enligt ovan angivna grunder, äga uppbära pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360), vilken kungörelse, enligt vad tidigare under allmänna civilförvaltningen framhållits, medgiver viss höjning av pensioner, vilka uppgå till högst 2,500 kronor. Då pensionsförbättring i allmänhet icke tillkommer pensionärer, som avgått före år 1918, utgår pensionstillägg uteslutande till pensionärer av dessa äldre årgångar.

Samtliga pensionärer åtnjuta vidare förhöjning av pensionsförmånerna genom tillämpning av kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280). För innebörden av dessa förhöjningar har redogjorts under allmänna civilförvaltningen. Förhöjning I utgår å alla pensioner. Förhöjning II tillkommer däremot endast pensionär, vars sammanlagda förmåner icke genom pensionsförbättring uppbringats till det belopp, som i ovannämnda kungörelse nr 336/1922 angivits för den beställning, i vilken han pensionerats. Dyrtidstillägg uppbares genomgående enligt kungörelsen nr 275/1925.

Jämlikt 1876 års grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar utgå jämväl pensioner till vissa f. d. månadslönare vid marinen (verkmästare och mästare). Med avseende å pensionens belopp äro dessa likställda med flaggunderofficer respektive underofficer av 2:a graden. Pensionstagarna äro icke berättigade till sådan pensionsförbättring, som tillkommer arméns och marinens beställningshavare på aktiv stat. På Kungl. Maj:ts särskilda framställningar har emellertid riksdagen beviljat pensionsförbättring till belopp motsvarande vad som enligt kungörelsen nr 336/1922 tillkommer med dem i pensionshänseende likställda underofficerare vid marinen. Vidare utgår i föreliggande fall förhöjning I enligt kungörelsen nr 280/1925 och dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. I specialtabellerna hava registrerats följande antal äldre tjänstepensioner, nämligen för armén 2,811 och för marinen 609. En sammanställning av dessa tjänstepensioner alltefter deras procentuella läge i förhållande till jämförlig, enligt militära tjänstepensionsreglementet utgående pension utvisar i nedanstående tablå angivna allmänna läge.

Av sammanställningen framgår, att äldre tjänstepensioner till förutvarande officerare, underofficerare och civilmilitär personal vid såväl armén som marinen genom hittills medgivna regleringar uppbringats i övervägande antalet fall till ett läge, som motsvarar mer än 90 procent av jämförlig ny pension. De äldre pensioner, som utvisa ett lägre relationstal än 85 procent, utgå till sådana f. d. beställningshavare, som erhållit avsked

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänste- pensioner	
	till f. d. officerare m. fl. vid armén	till f. d. officerare m. fl. vid marinen
95 % och däröver	2,159	508
90—94.9 %	78	6
85—89.9 %	68	10
80—84.9 %	150	35
75—79.9 %	341	50
70—74.9 %	11	—
65—69.9 %	3	—
Summa	2,810	609

före år 1918 och på grund härav antingen icke kunnat komma i åtnjutande av pensionsförbättring enligt ovan angivna bestämmelser eller ock — i ett mindre antal fall — erhållit sådan pensionsförbättring genom tillämpning av kungörelsen nr 335/1922, därvid endast en mindre förbättring av pensionen inträtt.

b. Reservstatspersonal vid armén och marinen.

Rättsgrunder. Arméns och marinens reservstater upprättades efter beslut vid 1914 års senare riksdag (prop. nr 159, riksd. skr. nr 1). Därvid fastställdes även grunderna för pensionering av ifrågavarande personal. Pensioneringen skulle bekostas helt av statsmedel och således ej vara förenad med någon avgift för beställningshavaren.

De första pensioneringsbestämmelserna hava inrymts i förordningen den 5 november 1915 (nr 518) angående arméns reservstater och i förordningen den 3 december 1915 (nr 523) angående reservstat för marinen. Pension skall enligt dessa bestämmelser utgå med visst för beställning eller för löneklass inom grupp av beställningar bestämt belopp (för generalmajor 4,500 kronor, för underofficer i lägre löneklassen 650 kronor).

Genom kungörelser den 18 juni 1925 (nr 289 för armén och nr 290 för marinen), vilka kungörelser trädde i kraft från och med den 1 juli 1925, höjdes pensionsbeloppen (för generalmajor till 6,650 kronor, för underofficer i lägre löneklassen till 1,100 kronor). Pension till sålunda fastställt högre belopp tillerkändes jämväl personal, som avgått med pension före den 1 juli 1925. Såsom grundpension hava i tabellerna upptagits de med stöd av 1925 års kungörelser utgående pensionsbeloppen. Å dessa pensionsbelopp beräknas dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. För att möjliggöra ett bedömande av storleken av nu angivna pensioner hava såsom jämförelsetal i specialtabellerna angivits de pensionsbelopp, som enligt förordningen den 23 juli 1936 (nr 474) angående arméns reservstater numera gälla för motsvarande beställningshavare. Pensionerna utvisa därvid följande allmänna läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal tjänstepensioner	
	för armén	för marinen
95 % och däröver.....	4	—
90—94.9 %	28	2
85—89.9 %	5	—
80—84.9 %	—	—
75—79.9 %	—	—
70—74.9 %	157	13
65—69.9 %	31	—
Summa	225	15

c. Värvat manskap vid marinen (inklusive kustartilleriet).

Rättsgrunder. Grundpensionerna till värvat manskap vid marinen, enligt specialtabellerna omfattande f. d. underofficerskorpraler, korpraler, hög-båtsmän och sjömän av 1:a klass, utgå enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879 (nr 63).

Enligt kungörelsen den 13 augusti 1909 (nr 109) med däri vidtagen ändring enligt kungörelse den 18 juni 1920 (nr 442), hava de grundpensioner, som ej överstigit 180 kronor, höjts med 25 kronor, dock med beaktande, att pensionerna enligt bestämmelserna icke fått uppböras till högre belopp än 200 kronor.

Samtliga här ifrågakommande pensionärer åtnjuta tilläggspension enligt kungl. brev den 18 september 1918 (prop. nr 268/1917 s. 29 och prop. nr 356/1918 s. 85 och följande). Dessa tilläggspensioner utgå med belopp, som erfordras för att uppböras pensionsförmånerna till viss för lönegrad och antal tjänstår fastställd pensionssumma, enligt följande beräkning.

Lönegrad	Pensionsbelopp vid 20 tjänstår kronor	Ökning för varje fullt tjänstår över 20 kronor	Maximibelopp kronor
1	500	20	700
2	400	15	550
3	350	10	450

Genom kungl. brev den 4 juni 1920 (prop. nr 375/1920) har ytterligare tilläggspension tillförsäkrats visst den 30 juni 1920 i tjänst varande, överårigt manskap (samtliga i 1:a och 2:a lönegraderna), som upptagits i särskild förteckning (se prop. nr 275/1920). Genom denna ytterligare tilläggspension uppböras pensionerna till, vid 20 tjänstår, för 1:a lönegraden lägst 800 kronor och för 2:a lönegraden lägst 700 kronor samt, vid högre antal tjänstår, högst respektive 1,000 kronor och 850 kronor.

Pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) och förhöjningar (I och II) å pensionen enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) utgå i samtliga fall, dock icke förhöjning II till pensionär, som uppbär tilläggspension enligt ovannämnda 1920 års kungl. brev. Förhöjning II har i de fall, där varken nyreglerat pensionsunderlag för motsvarande beställning föreligger eller särskilt underlag finnes i den till kungörelsen nr 280/1925

fogade tabell B angivet för den beställning, pensionären innehaft, eller för motsvarande beställning, beräknats enligt de mindre förmånliga grunder, som angivits i 4 § 1 mom. c) av nämnda kungörelse.

Dyrtdstillägg utgår enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. Då här ifrågakomna beställningar i stort sett kunna sägas vara likvärdiga, har såsom jämförelsetal för samtliga fall av här redovisade pensioner upptagits för högbåtsman gällande pension enligt militära tjänstepensionsreglementet.

Pensionsläget för de äldre pensionerna i förhållande till ny pension framgår av följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal tjänstepensioner
85—89.9 %	3
80—84.9 %	19
75—79.9 %	1
70—74.9 %	2
65—69.9 %	13
60—64.9 %	1
Summa	39

Samtliga 14 pensioner med ett lägre relationstal än 70 procent utgå till pensionstagare, vilka icke äro berättigade till ytterligare tilläggspension enligt 1920 års kungl. brev och vilka ej heller, såsom fallet är med högbåtsmän, kommit i åtnjutande av förhöjning II beräknad enligt huvudregeln i kungörelsen nr 280/1925 mot särskilt underlag, vilket ursprungligen bestämts enligt kungörelsen den 31 maj 1929 (nr 112) men sedermera ersatts av den för högbåtsman enligt militära tjänstepensionsreglementet gällande underlaget om 1,764 kronor. Förhöjning II har i stället å berörda 14 pensioner utgått efter de i kungörelsen nr 280/1925 § 4 mom. 1 c) angivna ofördelaktigare grunderna.

d. Daglönare vid marinen.

Rättsgrunder. De vid marinen anställda daglönarna hade sedan längre tid tillbaka rätt till pension enligt vissa fastställda grunder. Reglementet den 31 oktober 1879 (nr 63) för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap upptager såsom pensionsberättigade, förutom personal av manskaps grad vid flottan, bl. a. även daglönare vid flottans militärdepåer eller varvsstater, sjukvaktare samt förmän bland nämnda daglönare. Genom kungörelser den 2 december 1904 (nr 58) och den 25 november 1910 (nr 130) hava vissa höjningar vidtagits i förut fastställda pensionsbelopp, varjämte en del jämknings i övrigt gjorts i förut gällande pensionsbestämmelser. För rätt att komma i åtnjutande av pension har därvid fordrats ej mindre att anställningshavaren tjänat staten under minst 25 år än även att han antingen uppnått 65 levnadsår eller efter uppnådda 60 levnadsår befunnits vara på grund av försvagat hälsotillstånd eller nedsatta krafter mindre tjänlig till arbete vid marinen eller ock efter uppnådd levnadsålder av 55 år befunnits av behörigen styrkt sjuklighet vara för framtiden oförmögen till utförande av arbete därstädes. Skyldighet att erlægga pensionsavgift förefanns icke.

Genom kungörelse den 24 augusti 1920 (nr 645) fastställdes tillsvidare ny pension för de marinens daglönare, som pensionerades efter den 30 juni 1920.

I samband därmed tillerkändes de daglönare, som pensionerats under tiden 1 januari 1918—30 juni 1920 enligt kungörelsen nr 130/1910 tilläggs pension till sådan storlek, att densamma jämte pensionen motsvarade ny pension enligt 1920 års kungörelse. De pensionsbelopp, som sålunda tillkomme ifrågasvarande pensionärer, utgjorde, därest vederbörande innehade en tjänstetid av 25 år, 600 kronor för förman och sjukvaktare samt 500 kronor för annan daglönare. Förhöjning av nämnda pensionsbelopp ägde rum med 20 kronor för varje fullt tjänstår utöver 25, under iakttagande tillika att pensionsbeloppet uppginge för förman och sjukvaktare till högst 900 kronor samt för annan daglönare till högst 800 kronor.

Pensionstillägg enligt bestämmelserna i kungörelsen nr 360/1922 utgår, liksom förhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925, med undantag dock, vad angår förhöjning II, för det fall att pensionen avpassats efter grunderna i kungörelsen nr 645/1920. Utgår förhöjning II, beräknas densamma enligt de mindre förmånliga grunder, som angivas i 4 § 1 mom. c) förenämnda kungörelse. Dyrtidstillägg beräknas enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. De enligt nu angivna bestämmelser utgående äldre pensionerna hava var för sig jämförts med den pension, som under motsvarande förhållanden skulle hava utgått till yrkesutbildad arbetare enligt arbetarpensionsreglementet. För att vinna anpassning efter dessa nya pensionsregler hava för varje i tabellen angiven pensionstagare de tjänstår, som legat till grund för den utgående pensionen, reducerats till två tredjedelar och den nya pensionen sålunda beräknats på dessa reducerade tjänstår.

Med dessa beräkningsgrunder utvisa de äldre pensionerna följande läge i förhållande till motsvarande ny pension enligt arbetarpensionsreglementet.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal tjänstepensioner
95 % och däröver	9
90—94.9 %	19
85—89.9 %	63
80—84.9 %	56
75—79.9 %	9
70—74.9 %	3
65—69.9 %	6
30—34.9 %	2
25—29.9 %	8
Summa	175

De 28 pensioner, som befinna sig i ett läge under 80 procent av motsvarande ny pension, utgingo i allmänhet till sådana f. d. befattningshavare, som pensionerats före år 1918 och således enligt äldre än ovannämnda kungörelse nr 645/1920. De tio pensioner, vilka understiga 35 procent, utgå med grundpension enligt 1879 års reglemente för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap.

C. Postverket.

Rättsgrunder. Lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk trädde i kraft den 1 juli 1920 eller samtidigt med det för kommunikationsverket gällande avlöningsreglementet. Då pensioner, som beviljats enligt nämnda lag, till beloppen motsvara dem,

som utgå enligt civila tjänstepensionsreglementet, har, såsom tidigare framhållits, utredningen beträffande såväl postverket som övriga kommunikationsverk endast omfattat pensioner, som beviljats med tillämpning av före den 1 juli 1920 gällande pensioneringsgrunder. För postverkets personal har därvid gällt 1907 års civila pensionslag och i övrigt de regler för vilka redogjorts under allmänna civilförvaltningen.

Pensionsläget. Sammanlagt hava vid postverket för registrering ifrågakommit endast 31 hela tjänstepensioner. Läget för dessa pensioner i förhållande till jämförliga nya pensioner är i huvudsak detsamma som det för allmänna civilförvaltningen angivna och kan sammanfattas sålunda.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
95 % och däröver	17
90—94.9 %	12
85—89.9 %	2
Summa	31

D. Telegrafverket.

a. Ordinarie personal.

Rättsgrunder. De tjänstepensioner, som här äro att betrakta såsom pensioner av äldre typ, hava beviljats med tillämpning av dels reglementet för telegrafverkets pensionsinrättning den 17 juni 1908 (nr 61 s. 1), med däri enligt kungörelsen nr 606/1916 vidtagen ändring, dels föreskrifterna i avlöningsreglementet för telegrafverket den 11 oktober 1907 (nr 134) med däri enligt kungörelserna nr 191/1914 och nr 490/1918 vidtagna ändringar. Å dessa pensioner utgå pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922, förhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925 samt dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925 (jfr »allmänna civilförvaltningen»).

Pensionsläget. Det allmänna läget för här registrerade 40 äldre tjänstepensioner i förhållande till motsvarande nya pensioner belyses av följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
95 % och däröver	3
90—94.9 %	8
85—89.9 %	21
80—84.9 %	6
75—79.9 %	2
Summa	40

De tjänstepensioner, som ligga under 85 procent av motsvarande ny pension, grunda sig i allmänhet på pensionsstat, som gällt före år 1915.

b. Icke-ordinarie personal (arbetare).

Rättsgrunder. Genom reglementet för telegrafverkets pensionskassa för pensionering av verkstads-, förråds- och linjearbetare den 29 juni 1917 (nr 442) beredd befattningshavare, som, utan att bekläda ordinarie befattning vid telegrafverket eller annat statens verk eller inrättning, innehade fast anställning såsom verkstads-, förråds- eller linjearbetare vid telegrafverket.

Enligt reglementets bestämmelser skall såsom pensionsunderlag gälla ett belopp, som med 200 kronor överstiger 1,800 gånger timlönen, dock högst 850 kronor mer än 800 gånger timlönen. Har befattningshavaren månads- eller dagavlön, skall timlönen räknas utgöra $\frac{1}{250}$ av månadslönen, respektive $\frac{1}{10}$ av daglönen. Pension utgår i fall av ålderspension med belopp, som är lika med viss, för förekommande antal tjänstår angiven procent av medeltalet av de högsta pensionsunderlag, som varit för befattningshavaren gällande under vart och ett av de sista fem tjänståren. Procenttalet utgör lägst, för 10 tjänstår, 25 och högst, för 35 tjänstår eller däröver, 100. Pensionen är fördelad i statspension, vars del av hela pensionen närmare anges, samt avgiftspension.

Å pension enligt nu nämnda grunder utgå pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922, pensionsförhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925 med ändring enligt kungörelsen nr 276/1926, samt dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. De till dessa arbetare utgående pensionerna hava i varje särskilt fall jämförts med de förmåner, som skolat ifrågakomma, därest tjänstepensionsreglementet för arbetare varit gällande vid deras avgång. En sammanfattning av pensionsläget framgår av denna tablä.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
100 % och däröver.....	74
95—99.9 %	51
90—94.9 %	25
85—89.9 %	5
80—84.9 %	3
75—79.9 %	2
70—74.9 %	3
65—69.9 %	1
60—64.9 %	1
55—59.9 %	1
Summa	166

Vid bedömandet av dessa pensioners allmänna läge torde böra framhållas följande. Då nu gällande arbetarpensionsreglemente med ikraftträdandet från och med den 1 januari 1935 erhöi tillämpning å ifrågavarande personal vid telegrafverket, har förenämnda 1917 års reglemente från och med sagda dag upphört att gälla. Emellertid har i övergångsbestämmelserna till arbetarpensionsreglementet stadgats, att, därest arbetare, som vid reglementets ikraftträdande var delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst och som före den 1 januari 1945 avgår med rätt till pension, skulle med tillämpning av den timlön, som för honom i

pensionshänseende gällt omedelbart före reglementets ikraftträdande, hava enligt de för kassan gällande bestämmelserna kommit i åtnjutande av högre pensionsbelopp än enligt reglementets föreskrifter, skulle pensionen utgå med det högre beloppet.

Såsom framgår av ovanstående tablå, utvisa inemot hälften av här upptagna pensioner en storlek, som i sämsta fall helt motsvarar storleken av ny pension enligt arbetarpensionsreglementet. Betecknande för situationen torde vara, att vid den pensionering av ifrågavarande arbetarpersonal, som förekommit efter 1934 års utgång, pensionerna i ett väsentligt antal fall bestämts med stöd av övergångsbestämmelserna till arbetarpensionsreglementet, d. v. s. med tillämpning av grunderna i 1917 års reglemente. En sålunda bestämd pension jämte därpå belöpande tilläggsförmåner har nämligen medfört en högre pensionssumma.

E. Statens järnvägar.

a. Ordinarie personal.

Rättsgrunder. Under denna pensioneringsgrupp, »ordinarie personal», hava icke upptagits pensioner åt sådana ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskild järnväg. Dessa pensioner redovisas under särskild gruppbezeichnung, »övertagen personal», som jämväl inrymmer övertagen, under anställning vid sådan enskild järnväg pensionerad personal.

De registrerade grundpensionerna utgå antingen enligt lagen den 4 juli 1910 (nr 79 s. 1) angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar (grupp II i specialtabellerna) eller enligt reglementet för statens järnvägstrafiks pensionsinrättning den 3 november 1882 (nr 56) och kungörelsen den 4 juli 1910 (nr 79 s. 8) med övergångsbestämmelser angående rätt till pension för vissa tjänstemän vid statens järnvägar (grupp I i specialtabellerna).

Enligt kungl. brev den 20 juni 1918 utgår till pensionstagare, som avgått ur tjänst åren 1911—1917 såsom stationsinspektor av klass 4 A eller 4 B eller såsom stationsmästare, fyllnadspension till så stort belopp, att sammanlagda pensionsförmånerna uppbäras till vad som skulle hava tillkommit pensionstagaren, därest han kommit i åtnjutande av pension, grundad å lön enligt 1918 års avlöningsstat. De i nämnda kungl. brev meddelade bestämmelserna hava inneburet, att det särskilda arvode, som i nu angivna befattningar åtnjutits för handhavandet av postgöromål, lagts till grund för en höjning av pensionen.

Vidare uppbära alla pensionstagare, som avgått ur tjänst åren 1915—1919 och som vid avgången åtnjutit tillfälligt lönetillägg, tilläggspension enligt kungl. brev den 24 oktober 1919 med så stort belopp, som erfordras för att pensionsförmånerna skola uppgå till vad som tillkommit pensionstagaren, därest i den pensionsgrundande avlöningen inräknats jämväl nyssnämnda tillfälliga lönetillägg.

I övrigt utgå pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922, pensionsförhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925 och dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. De 236 i specialtabellerna särskilt upptagna tjänstepensionernas storlek i förhållande till motsvarande nya pensioner framgår av efterföljande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepen- sioner
95 % och däröver	112
90—94.9 %	82
85—89.9 %	12
80—84.9 %	28
75—79.9 %	1
65—69.9 %	1
Summa	236

Flertalet pensioner, 194 av 236, utvisa vid jämförelse med nya pensioner ett relationstal av 90 procent eller högre. De pensioner, som ligga under nämnda relationstal, äro i allmänhet beviljade enligt 1882 års pensionsreglemente. Två f. d. stationsmästare av 5 klass uppåra pensioner i läge under 80 procent av ny pension.

b. Icke-ordinarie personal.

Rättsgrunder. Under denna grupp redovisas äldre tjänstepensioner åt extra ordinarie tjänstemän vid statens järnvägar, fast anställda tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader samt verkstads- och förrådsarbetare med stadigvarande anställning. Dessa anställningshavare erhöilo tjänstepensionsrätt genom reglementet för statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal den 29 juni 1917 (nr 441), vilket reglemente trädde i kraft från och med den 1 januari 1918. Då pension, som med tillämpning av reglementet beviljats *extra ordinarie tjänsteman* vid statens järnvägar eller *fast anställd tjänsteman* vid statens järnvägsbyggnader efter den 30 juni 1924, helt grundats på nyreglerad lön (se prop. nr 176/1926 med förslag till ändrade bestämmelser angående ny pension för viss pensionerad personal vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk och riksd. skr. nr 240 1926), har endast pension, som under tidsperioden 1 januari 1918—30 juni 1924 tillerkänts sådan befattningshavare, tagits i beaktande vid förevarande utredning.

Enligt bestämmelserna i 1917 års reglemente — bestämmelsernas ursprungliga lydelse — skulle såsom pensionsunderlag tjäna, för extra ordinarie tjänsteman med månadsavlönning samt för tjänsteman vid järnvägsbyggnaderna, 70 procent av avlöningen för år, dock skulle pensionsunderlaget för sist angivna befattningshavare utgöra högst visst, för vederbörande befattning angivet belopp. För anställningshavare med dag- eller timavlönning skulle såsom pensionsunderlag gälla ett belopp, som med 200 kronor översteg 1,800 gånger timlönen, dock högst 850 kronor mer än 800 gånger timlönen. Vid dagavlönning skulle timlönen anses utgöra $\frac{1}{10}$ av dagavlönningen.

Genom kungörelsen den 4 juni 1920 (nr 255) vidtogs sådan ändring av ifrågasvarande bestämmelse, att pensionsunderlaget för förstnämnda båda kategorier av befattningshavare föreskrevs skola utgöra $66\frac{2}{3}$ procent av avlöningen (för extra ordinarie tjänsteman av A-ortslönen) i stället för tidigare 70 procent av avlöningen.

Pensionen utgår vid ålderspensionering med belopp, som är lika med viss, för förekommande antal tjänstår angiven procent av medeltalet av de högsta pensionsunderlag, som varit för befattningshavaren gällande under vart och ett av de sista fem tjänståren. Procenttalet utgör lägst, för 10 tjänstår, 25

och högst, för 35 tjänstår eller däröver, 100. Pensionen är fördelad i statspension och avgiftspension enligt vissa bestämda grunder.

Å pension enligt nu angivna bestämmelser utgå pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922, pensionsförhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925 och dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. De 12 tabellförda pensionerna till e. o. tjänstemän vid de trafikerade järnvägarna eller fast anställda tjänstemän vid järnvägsbyggnaderna utvisa i förhållande till motsvarande pensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet följande läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal tjänstepensioner
90 % och däröver	3
85—89,9 %	2
80—84,9 %	6
75—79,9 %	1
Summa	12

Vad angår utbetalta pensioner till f. d. anställningshavare med dag- eller timavlönning (arbetarpersonal) torde få åberopas vad tidigare anförts i fråga om telegrafverkets arbetare, då förhållandena för dessa båda pensionstagargrupper äro i stort sett lika. Det förekommer även vid järnvägsstyrelsen, att pensioner med stöd av övergångsbestämmelserna till arbetarpensionsreglementet alltjämt beviljas med tillämpning av de äldre grunderna i 1917 års reglemente, då en på sådant sätt bestämd pension utfaller förmånligare för befattningshavaren. Antalet pensioner, som i juli 1938 utgingo från järnvägsstyrelsen, utgjorde 669, motsvarande en sammanlagd kostnad av omkring 964,000 kronor för år, förutom dyrtidstillägg. Specialtabell har icke ansetts erforderlig.

c. Viss arbetarpersonal vid statens järnvägsbyggnader.

Enligt kungörelsen den 8 november 1918 (nr 859) angående pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning blevo dessa anställningshavare från och med den 1 januari 1918 tillförsäkrade rätt att komma i åtnjutande av pension under förutsättning av en anställningstid av minst 25 år och en levnadsålder av lägst 55 år.

Grundpensionernas storlek varierar med antalet tjänste- och levnadsår i enlighet med denna tablå.

Levnadsår	Tjänstår	Pension kronor
55—59	25—29	450
	30 och däröver	500
60 och däröver	25—29	450
	30—34	500
	35—39	550
	40 och däröver	600

Pensionstagarna äro berättigade till pensionstillägg, pensionsförhöjning I och II samt dyrtidstillägg. Förhöjning II beräknas enligt bestämmelserna i § 4 mom. 1 c) kungörelsen nr 280/1925.

Pensionsläget. Nu ifrågavarande pensioner hava ansetts närmast jämförliga med pensioner enligt kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående viss arbetarpersonal i statens tjänst. Det allmänna läget framgår av nedan intagna sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
100 %	193
95—99.9 %	9
90—94.9 %	6
85—89.9 %	80
Summa	288

d. Övertagen personal.

Rättsgrunder. Undersökningen har jämväl omfattat vissa tjänstepensioner till f. d. befattningshavare vid enskilda järnvägar, som övertagits av staten. Endast sådana pensioner, som helt eller till viss del utbetalts från järnvägsstyrelsen, hava därvid blivit föremål för undersökning. Pensionslagarna kunna fördelas på följande två huvudgrupper nämligen *grupp I*, omfattande sådana f. d. befattningshavare vid av staten övertagen enskild järnväg, som avgått ur tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten, samt *grupp II*, omfattande f. d. befattningshavare, som under en första anställning vid enskild järnväg övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av järnvägen.

För båda grupperna gäller, att grundpension utgår enligt de bestämmelser, som reglerat pensioneringen i den enskilda järnvägens tjänst. Å denna grundpension utbetalas, i vissa fall inom grupp I och såsom regel inom grupp II, statliga tilläggsförmåner.

Enligt kungörelserna nr 360/1922 angående pensionstillägg, nr 280/1925 angående pensionsförhöjning samt nr 275/1925 angående dyrtidstillägg skola däri medgivna tilläggsförmåner tillkomma sådana f. d. befattningshavare vid av staten »numera» övertagen järnväg, vilken med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten. Bestämmelserna hava ansetts innebära, att den statliga tilläggsförmånen endast äger uppbäras av f. d. befattningshavare vid järnväg, som varit övertagen av staten vid respektive kungörelsers ikraftträdande, d. v. s. den 1 juli 1922 vad angår pensions-tillägg samt den 1 juli 1925 vad angår pensionsförhöjningar och dyrtidstillägg. De mycket fåtaliga i juli månad 1938 utgående tjänstepensioner, med vilka var förenad rätt till statliga tilläggsförmåner, hava i nedan intagna sammanställning redovisats under *grupp I a*. Pensionerna tillkomma f. d. befattningshavare vid Mora—Vänerns järnväg, Väst kustbanan och Kjävlinge—Sjöbo järnväg. Endast tre hela pensioner utgingo i juli 1938. Dessa pensioner hava jämförts med pension enligt civila tjänstepensionsreglementet i motsvarande befattning.

I den mån vederbörande enskilda järnväg övertagits av staten efter de tidpunkter, som, enligt vad ovan sagts, blivit avgörande för rätten till statliga tilläggsförmåner, har järnvägens förstatligande icke medfört någon ändring av pensionsförmånernas storlek, utan pensionerna utgå alltså helt efter de vid den enskilda järnvägen gällande pensioneringsreglerna. I de fall, då statens järnvägar vid förstatligandet jämväl övertagit befintlig pensionskassa eller eljest iklätt sig förpliktelse att utbetala de före förstatligan-

det utgående pensionerna, utbetalas dessa från järnvägsstyrelsen. Till denna kategori höra — förutom efter prövning i varje särskilt fall beviljade s. k. bolagspensioner — pensioner utgående till viss äldre personal vid Uppsala—Gävle järnväg och vid Norra Södermanlands järnväg. Övriga f. d. befattningshavare vid på senare tid förstatligade banor uppbära alltjämt pension från den enskilda pensionsinrättning, vari pensionsrätt för dem en gång grundats. Hithörande pensioner, som utbetalas från järnvägsstyrelsen, redovisas i nedanintagna sammanställning såsom *grupp I b*.

Grupp II omfattar, såsom förut nämnts, personal, som övergått i statens tjänst i samband med förstatligande av enskild järnväg. Gemensamt för alla till denna grupp hörande pensionstagare är att grundpensionen utgår enligt de vid den enskilda järnvägen gällande pensionsgrunderna samt att å denna grundpension utgår dels fyllnadspension, dels ock dyrtidstillägg av statsmedel. I specielltabellerna hava upptagits tillhopa 17 till *grupp II* hörande äldre pensioner, vilka genom fyllnadspension avpassats efter de pensioner, som i motsvarande fall skulle hava utgått vid en tillämpning av de före 1920 års pensionslag för statens järnvägars egen personal gällande pensioneringsbestämmelserna.

Fyllnadspension utgår enligt kungl. brev den 13 juni 1913 ävensom i vissa fall tilläggspension enligt kungl. brev den 24 oktober 1919. Fyllnadspensionen beräknas i regel till $\frac{2}{3}$ av skillnaden mellan å ena sidan vad vederbörande skulle hava erhållit i pension enligt den för statens järnvägars personal gällande pensionslagen av den 4 juli 1910 och å andra sidan pension enligt de bestämmelser, som varit gällande för pensionering vid den enskilda järnvägen. 1919 års tilläggspension innebär viss höjning av pensionen för det fall att befattningshavaren uppburit tillfälligt lönetillägg. Å dessa äldre pensioner utgår därjämte pensionsförhöjning I och II enligt kungörelsen nr 280/1925.

Till *grupp II* hörande pensioner, å vilka utgår fyllnadspension enligt kungl. brev den 4 juni 1920 eller kungörelsen den 12 april 1935 (nr 146) och som härigenom anpassats efter de från och med den 1 juli 1920 för kommunikationsverken gällande nyreglerade pensionsunderlagen, hava icke medtagits i utredningen, då de äro att anse såsom nyreglerade. I juli månad 1938 utgingo tillhopa 325 dylika pensioner.

Pensionsläget för de av undersökningen berörda hela pensionerna till övertagen personal framgår av följande.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Grupp I a	Grupp I b	Grupp II
100 % och däröver	—	1	—
95—99.9 %	—	—	1
90—94.9 %	—	—	1
85—89.9 %	—	—	3
80—84.9 %	—	1	6
75—79.9 %	2	1	—
70—74.9 %	—	2	—
65—69.9 %	1	1	2
60—64.9 %	—	7	1
55—59.9 %	—	14	—
50—54.9 %	—	6	—
45—49.9 %	—	15	—
40—44.9 %	—	30	—
35—39.9 %	—	2	—
Summa	3	80	14

F. Statens vattenfallsverk.

a. Ordinarie personal.

Hos vattenfallsstyrelsen redovisades i juli 1938 inga pensioner enligt äldre grunder än enligt lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. Då pensioner enligt nämnda lag, enligt vad tidigare framhållits, till beloppet motsvara dem, som utgå enligt civila tjänstepensionsreglementet, hava för vattenfallsverkets vidkommande några tjänstepensioner till f. d. ordinarie tjänstemän icke kommit i betraktande i förevarande sammanhang.

b. Icke-ordinarie personal.

Rättsgrunder. Genom reglementet för statens vattenfallsverks pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal den 29 juni 1917 (nr 443) beviljades tjänstepensionsrätt åt extra tjänsteman vid statens vattenfallsverks byggnadsavdelning samt extra tjänsteman eller arbetare vid sådan avdelning av statens vattenfallsverk, vilken upptagits i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid nämnda verk. Enär dessa tjänstemäns löner från och med den 1 juli 1920 anpassats efter de från och med samma tidpunkt nyreglerade lönerna för de ordinarie tjänstemännen vid samma verk, hava, med hänsyn jämväl till tidigare omnämnda beslut vid 1926 års riksdag angående tillämpningen av kungörelsen nr 280/1925 å bland annat pensioner enligt förenämnda 1917 års reglemente, alla tjänstepensioner till extra tjänstemän vid statens vattenfallsverk, som beviljats efter den 30 juni 1924, betraktats såsom nyreglerade pensioner.

Pensionsbestämmelserna äro i förevarande fall av i huvudsak samma innebörd som de samtidigt utfärdade pensionsbestämmelserna för motsvarande personalgrupper vid telegrafverket och statens järnvägar (se redogörelse under nämnda verk).

Hos vattenfallsstyrelsen hava i juli 1938 endast redovisats två avkortade pensioner, beviljade före den 1 juli 1924, den ena en ålderspension och den andra en sjukpension.

G. Domänverket.

Rättsgrunder. Närmast före civila tjänstepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1935 gällde för domänverkets ordinarie personal i tjänstepensionshänseende kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 323).

Då domänverkets tjänstemän genom avlöningsreglementet den 22 juni 1920 (nr 493) erhöilo nyreglerade löner från och med den 1 januari 1921 och då vidare de i förenämnda kungörelse fastställda pensionsunderlagen avpassats efter dessa löner, äro pensioner, beviljade enligt samma kungörelse eller reglerade enligt särskilda bestämmelser i kungörelsen, av sådan storlek, att de helt motsvara pensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet.

I betraktande vid utredningen hava alltså endast kommit sådana tjänstepensioner, som beviljats före den 1 juli 1921. Ifrågavarande pensioner utgå enligt 1907 års civila pensionslag och följa i övrigt de regler, för vilka redogjorts under »allmänna civilförvaltningen».

Pensionsläget. Storleken av de enligt nu angivna bestämmelser utgående pensionerna i förhållande till motsvarande pensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet framgår av följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
95 % och däröver	1
90—94.9 %	6
85—89.9 %	—
80—84.9 %	4
Summa	11

De pensioner, som i förhållande till ny pension utvisa ett läge av 90 procent eller däröver, äro grundade på löner, gällande från och med år 1919, och pensioner i sämre läge äro grundade på löner, gällande åren 1909—1918.

H. Statens pensionsanstalt.

1. Distriktsveterinärer.

Rättsgrunder. Före år 1934 voro distriktsveterinärerna anställda och avlönade av landsting, med bidrag från staten. I pensionshänseende var sådan distriktsveterinär skyldig tillhöra statens pensionsanstalt. Från och med år 1934 förstatligades distriktsveterinärväsendet och bestämdes i samband därmed, att distriktsveterinär, som vid angivna tidpunkt övergått till statens tjänst, skulle, så länge han vore innehavare av distriktsveterinärbefattning, i pensionshänseende forfarande tillhöra statens pensionsanstalt. Efter år 1933 utnämnd distriktsveterinär har numera tjänstepensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet.

Från statens pensionsanstalt har i juli månad 1938 utbetalts hel pension till f. d. distriktsveterinärer till ett antal av 17 samt avkortad pension till ett antal av 28. Grundpensionen utgår enligt kap. V i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878). Hel pension utgör 3,500 kronor, motsvarande det i reglementet fastställda pensionsunderlaget. Å grundpensionen utgår förhöjning I enligt kungörelsen nr 280/1925 samt dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. Pensionsförmånerna uppgå till högre belopp än distriktsveterinär tillkommande ny statlig pension (101 procent).

2. Statliga sjuksköterskor.

Rättsgrunder. Vissa f. d. statsanställda sjuksköterskor — vid försvarsväsendet och akademiska sjukhuset i Uppsala — uppbära pension enligt kap. VI i reglementet för statens pensionsanstalt. Enligt äldre grunder, som gällde före den 1 juli 1936, utgör sådan pension vid fullt antal tjänstår 1,000 kronor, medan motsvarande pension enligt bestämmelser, som gällt

från och med nämnda dag, utgår med 1,560 kronor eller med samma belopp, som i civila tjänstepensionsreglementet är fastställt för hel pension åt statlig sjuksköterska. Å pension enligt äldre grunder uppbäres pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922, pensionsförhöjningar enligt kungörelsen nr 280/1925 och dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925.

Pensionsläget. Endast i ett av tjugutre under juli månad 1938 förekommande fall av pensioner enligt äldre grunder har utgått hel pension. Denna hela pension uppgick till 88 procent av ny pension.

3. Folkskoleväsendet.

a. Folkskollärare.

Rättsgrunder. Före den 1 januari 1920 omhänderhades de ordinarie folkskollärarnas tjänstepensionering av folkskollärarnas pensionsinrättning. Pensionsinrättningen, vars första reglemente utfärdades den 30 november 1866 (nr 75), började sin verksamhet från och med den 1 januari 1867. De från inrättningen utgående pensionerna utgjorde 75 procent av den kontanta lön, för vilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt vunnit delaktighet i pensionsinrättningen (§ 13). Genom denna regel hava vidtagna löneregleringar för folkskollärarna, såsom framgår av nedan intagna tablå, automatiskt medfört höjning av tjänstepensionerna.

Från och med den 1 januari 1920 inordnades folkskollärarnas pensionsinrättning i statens pensionsanstalt. I samband härmed genomfördes en betydande förbättring av då utgående tjänstepensioner. Bestämmelser härom finnas i övergångsstadgandena till kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt. Enligt dessa bestämmelser skulle för den, som före den 1 januari 1919 förklarats berättigad till pension, pensionen från och med 1920 års ingång höjas med det belopp, som med 300 kronor översteg hälften av pensionen. Förhöjd pension fick dock icke överstiga 1,800 kronor eller understiga 1,000 kronor.

Å folkskollärapension utgår icke pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922. Däremot uppbäres numera enligt beslut vid 1938 års riksdag — förutom tidigare beviljad förhöjning I såsom kompensation för övergång från oreglerat till nyreglerat dyrtidstillägg — förhöjning II enligt kungörelsen nr 280/1925, därvid denna senare förhöjning beräknats mot de pensionsunderlag, som gälla för 15:e lönegraden enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. Förhöjning II utgår högst med 814 kronor för år å manlig folkskollärare tillkommande pension, grundad å 1899 års lön, samt lägst med 236 kronor för år å sådan lärare tillkommande pension, grundad å 1919 års lön.

Pensionsläget. Förbättringen av den ursprungliga avgiftspensionen ävensom storleken av nu utgående pensionsförmåner i förhållande till motsvarande ny pension enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. framgår av följande sammanställning.

Pension, grundad å lön gällande fr. o. m. år	Antal pensionsstagare	Ursprunglig pension	Ursprunglig pension efter förhöjning fr. o. m. $\frac{1}{1}$ 1920	Summa nu utgående pensionsförmåner jämte dyrtidstillägg ¹	Nu utgående pension i procent av ny pension
		Manliga folkskollärare (L 15):			
1899	1	600.—	1,200.—	2,592.—	73.1
1901	10	750.—	1,425.—	2,760.—	77.8
1907	104	1,012.50	1,800.—	2,952.—	83.2
1919	1,424	2,250.—	—	3,336.—	94.1
		Kvinnliga folkskollärare (L 15):			
1907	53	900.—	1,650.—	2,772.—	83.4
1919	921	1,875.—	—	2,892.—	87.0

b. Småskollärare.

Rättsgrunder. För småskollärarna infördes en ordnad tjänstepensionering genom reglementet den 22 juni 1892 (nr 54) för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Denna pensionering ordnades i princip på ett annat sätt än folkskollärarnas. Den från anstalten utgående förmånen, benämnd understöd, fastställdes i reglementet till visst belopp, ursprungligen 150 kronor för år. En genomförd lönerogering för småskollärarna kom ej utan vidare att medföra höjning av pensionsunderlaget. Sådan höjning måste fastställas i särskild ordning. Genom kungörelsen nr 49/1906 (s. 12) höjdes sålunda understödsbeloppet från 150 kronor till 250 kronor. En ytterligare höjning vidtogs genom kungörelsen nr 96/1908, då beloppet av helt understöd fastställdes till 450 kronor för år. Detta senare understödsbelopp gällde intill dess småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt uppgick i statens pensionsanstalt den 1 januari 1920. Ovan angivna understödsbelopp voro lika för manliga och kvinnliga befattningshavare.

Från och med den 1 januari 1920 genomfördes för småskollärarnas vidkommande en förbättring av de före den 1 januari 1920 beviljade understöden enligt samma regler, som förut angivits beträffande äldre folkskollärarpensioner, med den avvikelser att minimigränsen för förbättringen här fastställdes till 600 kronor.

Pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922 har endast tillkommit pensionerad nomadlärarinna såsom statsanställd. Förhöjning II enligt kungörelsen nr 280/1925 tillerkändes samtliga nu ifrågavarande pensionstagare genom beslut vid 1938 års riksdag; förhöjning I enligt samma kungörelse hade tidigare åtnjutits.

Pensionsläget. Förbättringen av den ursprungliga avgiftspensionen ävensom storleken av nu utgående äldre pension i förhållande till ny pension enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. framgår av följande sammanställning.

¹ För manlig pensionstagare reduceras pensionssumman med familjepensionsavgift.

Understöds- belopp eller lön, gällande fr. o. m. år	Antal pensions- tagare	Ursprungligt understöd eller pension	Ursprungligt understöd eller pension efter förhöjning fr. o. m. 1/1 1920	Summa nu utgående pensionsför- måner jämte dyrtidstillägg	Nu utgående pension i pro- cent av ny pension
Manliga småskollärare (L 11):					
1901	2	150.—	600.—	1,812.—	67.4
1909	16	450.—	975.—	2,016.—	75.0
1919	2	(lägre lön) 1,000.—	—	2,040.—	75.9
1919	39	(normal lön) 1,387.50	—	2,292.—	85.2
Kvinnliga småskollärare (L 9):					
1901	4	150.—	600.—	1,596.—	71.1
1905	2	250.—	675.—	1,644.—	73.3
1909	169	450.—	975.—	1,824.—	81.3
1919	27	(lägre lön) 1,000.—	—	1,840.—	82.4
1919	2,253	(normal lön) 1,237.50	—	1,980.—	88.2

4. Vissa statliga lärarbefattningar ävensom lärarbefattningar vid statsunderstödda anstalter, som numera blivit förststatligade.

a. Folkskoleseminariernas övningsskollärare.

Rättsgrunder. Genom kungörelsen den 28 juni 1907 (nr 37 s. 16) angående delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för vissa lärartjänster vid folkskoleseminariernas övningsskolor tillförsäkrades övningsskollärarna pensionsrätt enligt samma grunder som gällde för folkskollärare men med den avvikelsen, att pensionen icke fick bestämmas till högre belopp än till $\frac{2}{3}$ av den tjänsten åtföljande lönen jämte ålderstillägg.

Övningsskollärarnas löner hava reglerats samtidigt med lönerna för övriga lärare vid folkskoleseminarierna, sålunda från och med 1905 och 1919.

Övningsskollärarnas tjänstepensionering övertogs från och med den 1 januari 1920 av statens pensionsanstalt i samband med att folkskollärarnas pensionsinrättning uppgick i anstalten. En förbättring av de före nämnda dag beviljade tjänstepensionerna genomfördes därvid enligt samma regler som gällt för sådana äldre pensioner åt folkskollärare (se därom under »Folkskoleväsendet»).

Pensionerna hava vidare reglerats genom bestämmelserna i kungörelserna nr 360/1922 angående pensionstillägg och nr 280/1925 angående pensionsförhöjningar.

Pensionsläget. Läget för 18 här registrerade pensioner är i förhållande till motsvarande lärare enligt civila tjänstepensionsreglementet tillkommande pension följande.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepen- sioner
90—94.9 %	10
85—89.9 %	6
80—84.9 %	1
75—79.9 %	1
Summa	18

De pensioner, som utvisa ett läge av 85 procent av ny pension och däröver, grunda sig på löner, tillämpade från och med år 1919, pensionerna under nämnda läge däremot på löner, gällande åren 1905—1918.

b. Lärare vid skyddshem.

Rättsgrunder. Den statistiska pensionsutredningen har endast omfattat pensionerade lärare vid sådana skyddshem, som från och med den 1 juli 1938 övertagits av staten och vilkas befattningshavare därigenom erhållit pensionsrätt enligt de nya statliga pensioneringsbestämmelserna.

Lärare vid skyddshem, som åtnjöt statsbidrag, erhöll pensionsrätt genom reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878). Dessförinnan hade Kungl. Maj:t på särskild framställning i enstaka fall beviljat inträde i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärare vid av landsting underhållet skyddshem. Såsom villkor för sålunda medgiven delaktighet i sistnämnda pensionsinrättning har stadgats, att läraren skulle i lönehänseende vara fullt likställd med ordinarie folkskollärare. Skyddshemslärares pension kom på grund härav att sammanfalla med ordinarie folkskollärare tillkommande pension. Det senare har även varit förhållandet i de fall, där pension bestämts enligt reglementet för statens pensionsanstalt.

Pensionsläget. Under juli månad 1938 har från statens pensionsanstalt utbetalts allenast en hel pension till lärare, kvinnlig, vid anstalt, varom här är fråga. I förhållande till pension i den högre löneställning, som genom förstatligandet från och med den 1 juli 1938 tillförsäkrats motsvarande lärare (L 18), uppgå nämnda kvinnliga lärares pensionsförmåner till endast 61.2 procent av sådan pension. Jämföres den utgående pensionen med ny pension för kvinnlig folkskollärare (L 15) blir relationstalet 74.0 procent.

c. Dövstummlärare.

Rättsgrunder. För pensionering av dövstummlärare inrättades från och med den 1 januari 1906 dövstummlärarnas pensionsanstalt, med reglemente utfärdad den 30 augusti 1905 (nr 55). I anstalten kunde dövstumdistrikten vinna delaktighet för varje inom distriktet anställd ordinarie föreståndare, lärare eller lärarinna vid de dövstumskolor, som enligt 1889 års lag om dövstumundervisningen skulle vara inrättade i distriktet, med undantag dock för lärare i övningsämnen eller slöjd.

Såsom förutsättning för delaktighet i anstalten gällde, att den kontanta avlöningen i högsta lönegraden uppgick till visst för varje befattning minimibelopp. Såsom högsta delaktighetsbelopp fastställdes 4,000 kronor för föreståndartjänst, 2,000 kronor för lärartjänst och 1,600 kronor för lärarinnetjänst. Hel tjänstepension bestämdes till 75 procent av delaktighetsbeloppet.

Genom kungörelsen den 24 oktober 1913 (nr 375) angående ändrade pensioneringsvillkor för dövstummlärare m. m. höjdes de högsta delaktighetsbeloppen till 4,500 kronor för föreståndare, 3,000 kronor för lärare och 2,000 kronor för lärarinna.

Nytt reglemente för dövstummlärarnas pensionsanstalt utfärdades den 8 oktober 1915 (nr 466). Även enligt detta reglemente äro för olika befattningar vid dövstumundervisningen vissa minimi- och maximigränser angivna för de delaktighetsbelopp, som för respektive befattningar kunna ifråga-

komma. Hel tjänstepension utgjorde fortfarande 75 procent av delaktighetsbeloppet.

Dövstumslärarnas pensionsanstalt uppgick i statens pensionsanstalt från och med den 1 juli 1926. Dövstumslärarna inordnades därvid i kap. IV i reglementet för sistnämnda pensionsanstalt. Enligt övergångsstadgande till kap. IV punkt 3 b) skall efter övertagandet i fråga om den, som den 30 juni 1926 var delägare i dövstumslärarnas pensionsanstalt, gälla vad i denna anstalts reglemente stadgas angående pensionsavgifter och tjänstepensionsrätt; dock att delaktighetsbelopp på framställning av huvudmannen må höjas till 6,000 kronor för manlig föreståndare, 5,000 kronor för kvinnlig föreståndare eller manlig ordinarie lärare och 4,000 kronor för kvinnlig ordinarie lärare.

Genom förstatligandet av dövstumskoleväsendet från och med den 1 januari 1938 erhöilo dövstumslärarna pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet.

Pensionsläget. Det allmänna läget för 30 tabellförda äldre pensioner är vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt civila tjänstepensionsreglementet följande.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner
95 % och däröver (108.1 %)..	8
90—94.9 %	16
75—79.9 %	1
65—69.9 %	2
50—54.9 %	3
Summa	30

De pensioner, som grundats på delaktighetsbelopp, förhöjda enligt ovan nämnda övergångsbestämmelse i reglementet för statens pensionsanstalt, utgöra i förhållande till ny pension lägst 91.9 procent och högst 108.1 procent, oaktat förhöjning II enligt kungörelsen nr 280/1925 ej utgår. Fem befattningshavare, som avgått före den 1 juli 1926 och sålunda icke kommit under tillämpning av sagda övergångsbestämmelse, uppbara pensionsförmåner, som i förhållande till ny pension utgöra lägst 50.9 procent för lärarinna och högst 68.3 procent för manlig föreståndare.

5. Vissa kommunala läroanstalter.

a. Lärare vid folkhögskola.

Rättsgrunder. Folkhögskolornas lärarpersonal var intill den 1 juli 1926 för tjänstepension delaktig i dövstumslärarnas pensionsanstalt och bestämmelser angående dess pensionering voro intagna i 1915 års reglemente för samma anstalt. Från och med nämnda dag blev tjänstepensioneringen ordnad genom delaktighet i statens pensionsanstalt, i samband med att dövstumslärarnas pensionsanstalt, såsom förut berörts, uppgick i förstnämnda anstalt.

De i juli månad 1938 utgående hela tjänstepensionerna voro samtliga grundade på huvudbestämmelsen (§ 23) i reglementet för statens pensions-

anstalt. (Angående avlöningsförmåner se kungörelsen den 31 december 1919 (nr 864) angående avlöning åt lärare vid folkhögskola samt statsbidrag till sådan skola.)

b. Lärare vid småskoleseminarier.

Rättsgrunder. Genom kungörelsen den 11 juni 1909 (nr 87) angående delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärare och lärarinnor vid privata småskoleseminarier erhöll sådan seminarielärare pensionsrätt genom delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning. Förutsättning för pensionsrätten var bland annat, att tjänsten med avseende å innehavarens kompetens och löneförmåner vore likställd med ordinarie lärartjänst vid folkskola. Småskoleseminariernas lärare blevo sålunda i tjänstepensionshänseende likställda med folkskollärare. Även lärare vid statens småskoleseminarier anslöts till folkskollärarnas pensionsinrättning.

Från och med den 1 januari 1920 inordnades lärarna vid samtliga småskoleseminarier i statens pensionsanstalt och pensionsbestämmelser för dem upptogs i kap. IV i anstaltens reglemente. Pensionerad seminarielärare tillförsäkrades vid övergången till statens pensionsanstalt samma förmåner som pensionerad folkskollärare. Av de i juli månad 1938 förefintliga tjuguen tjänstepensionärer, som åtnjöto hel pension, hade allenast tre lärarinnor pensionerats så tidigt, att deras förmåner reglerades genom ifrågavarande övergångsbestämmelser.

Pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922 samt förhöjning II enligt kungörelsen nr 280/1925 tillkomma de vid de statliga småskoleseminarierna pensionerade lärarna. Förhöjning I enligt sistnämnda kungörelse utgår till samtliga pensionstagare.

c. Lärare vid högre folkskola, kommunal flickskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola.

Rättsgrunder. Enligt en genom kungörelsen den 28 juni 1907 (nr 37 s. 10) vidtagen ändring i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning föreskrevs, att skolområde, som underhöll högre folkskola, vore skyldigt att för där anställd ordinarie tjänstinnehavare ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebelopp, varav den lärare, som innehade tjänsten på grund av tjänstålder, enligt gällande författning ägde komma i åtnjutande.

Beträffande övriga i rubriken angivna skolformer bestämdes i kungörelsen den 6 december 1918 (nr 1092) om ändring i vissa delar av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, att skoldistrikt vore skyldigt ingå i pensionsinrättningen för ordinarie lärartjänster vid högre folkskola ävensom ordinarie ämneslärartjänst vid kommunal mellanskola. Genom bildandet av statens pensionsanstalt från och med den 1 januari 1920 lades även pensioneringen av nu angivna lärarpersonal under anstalten.

Pensionsläget för grupperna 5 a—c. Vid en jämförelse med pensioner åt motsvarande befattningshavare enligt de nya statliga pensioneringsbestämmelserna utvisa de äldre pensioner, som utgått till härovan under 5 a)—c) omförmälda lärare, följande allmänna läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela tjänstepensioner åt f. d. lärare vid		
	folkhögskola	småskoleseminarium	högre kommunal skola
95 % och däröver.....	8	2	1
90—94.9 %	—	—	3
85—89.9 %	2	2	9
80—84.9 %	—	—	4
75—79.9 %	—	15	7
70—74.9 %	—	—	1
50—54.9 %	—	2	—
45—49.9 %	—	—	1
Summa	10	21	26

II. Familjepensioner.

A. Allmänna civilförvaltningen.

Rättsgrunder. Under allmänna civilförvaltningen hava i de statistiska tabellerna redovisats från statskontoret under juli månad 1938 utbetalta familjepensioner, vilka grunda sig på tidigare delägarskap i civilstatens änke- och pupillkassa och vilka sålunda i första hand bestämts med tillämpning av vid olika tidpunkter gällande reglementen för nämnda kassa. I det följande redovisas för sig familjepensioner grundade på delaktighet i tullverkets enskilda pensionsinrättning, universitetens olika pensionsinrättningar och lotsverkets enskilda pensionskassa.

Med hänsyn till de pensioneringsgrunder, som kommit i tillämpning vid pensionens bestämmande, hava de tabellförda pensionerna redovisats under följande tre grupper, nämligen:

grupp I a, omfattande änkepensioner, som utgå enligt reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa den 9 juni 1899 (nr 50);

grupp I b, omfattande änkepensioner, som utgå enligt reglementena för samma kassa den 21 december 1907 (nr 136) eller den 15 december 1916 (nr 582) och som grunda sig på pensionsunderlag i befattning med oregerad lön, samt

grupp II, omfattande änkepensioner, som utgå enligt nyssnämnda 1916 års reglemente och grunda sig på pensionsunderlag i befattning med reglerad lön.

De under grupp I upptagna äldsta pensionerna äro, såsom nämnts, beviljade enligt *1899 års reglemente* för civilstatens änke- och pupillkassa. Delägarna i kassan voro enligt detta reglemente alltefter löneställningen fördelade i olika pensionsklasser, till antalet nio, därvid dock i en och samma pensionsklass inrymdes befattningshavare i skilda löneställningar. Första pensionsklassen upptog exempelvis byråchef och samtliga befattningshavare med högre löneställningar. För varje pensionsklass var i reglementet bestämt ett pensionsbelopp, som gällde för änka med ett eller flera pensionsberättigade barn, i första pensionsklassen 1,200 kronor och i nionde 100 kronor. Änka ensam ägde uppbära två tredjedelar av sålunda fastställt pensionsbelopp.

Den sålunda bestämda pensionen höjdes genom kungörelsen den 30 december 1926 (nr 541) — i samband med en höjning av delägarnas delaktighetsbelopp — med 32 procent. I tabellerna har såsom grundpension upptagits den ursprungliga pensionen enligt 1899 års reglemente jämte nu nämnda höjning. Å denna grundpension utgick före den 1 juli 1937 en tillfällig höjning med 10 procent, vilken därvid senast tillförsäkrats pensionstagaren enligt kungl. brev den 15 januari 1937 för tiden $\frac{1}{1} - \frac{30}{100}$ 1937. Denna senare höjning har genom avtalet med staten om pensionskassans övertagande och genom kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) blivit pensionstagarna tillförsäkrad såsom fast förmån för tiden efter den 1 juli 1937.

Pensionerna enligt 1907 års reglemente hava ursprungligen varit bestämda till ett belopp, motsvarande en femtedel av det högsta tjänstepensionsunderlaget, som varit gällande för vederbörande befattning enligt 1907 års civila pensionslag. För änka efter befattningshavare, som vid ikraftträdandet av 1907 års reglemente innehade familjepensionsrätt enligt 1899 års reglemente, skulle pensionen i allmänhet utgöra en femtedel av den för befattningshavaren den 1 januari 1902 bestämda hela lönen, däri inberäknat ålderstillägg i den mån ålderstilläggen icke skolat anses utgöra tjänstgöringspenningar.

Samtliga pensioner enligt 1907 års reglemente hava, i likhet med pensioner enligt 1899 års reglemente, genom kungörelsen nr 541/1926 höjts med 32 procent. Såsom grundpension har i tabellerna för nu angivna pensionsstagare upptagits summan av den ursprungliga pensionen och nämnda höjning.

Pensionerna enligt 1916 års reglemente hava från början varit grundade å ett delaktighetsbelopp, som utgjort en fjärdedel av högsta tjänstepensionsunderlaget för vederbörande befattning. Genom ovannämnda kungörelse nr 541/1926 bestämdes delaktighetsbeloppet till $27 \frac{1}{2}$ procent av det för befattningen gällande högsta tjänstepensionsunderlaget och i samband därmed reglerades i motsvarande utsträckning dåvarande delägarnas enligt 1916 års reglemente bestämda delaktighetsbelopp ävensom alla pensioner, som utgingo enligt sistnämnda reglemente.

Å grundpensioner enligt såväl 1907 som 1916 års reglemente har ifrågakommit den förhöjning med 10 procent, som, enligt vad tidigare framhållits, före den 1 juli 1937 varit att anse såsom tillfällig men genom kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) tillförsäkrats pensionstagare såsom fast förmån.

Alla pensioner enligt 1907 och 1916 års reglementen hava, såsom förut nämnts, i tabellerna sammanförts under grupp I b eller grupp II, alltefter som pensionerna grundats å tjänstepensionsunderlag för befattning med oregerad eller reglerad lön. Pensioner enligt 1907 års reglemente hava därvid givetvis endast varit hänförliga till första gruppen.

De pensionsförmåner, för vilka hittills redogjorts, motsvaras helt av de förmåner, som före den 1 juli 1937 tillförsäkrats pensionstagare av civilstatens änke- och pupillkassas egna medel. Härutöver hava från statens sida tillskjutits följande tilläggsförmåner, nämligen pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) och dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) samt ett fast tillägg enligt förut omförmälda kungörelse den 4 juni 1937 (nr 356). Sistnämnda förmån är fastställd att utgöra 20 procent av grundpensionen, inklusive förut omförmälda förhöjning om 10 procent.

Pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) angående pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. avse endast lägre pensioner. För det fall att änka ensam tillkommande pension understiger 600 kronor för år, utgår sålunda pensionstillägg med följande årsbelopp, nämligen:

90 kronor, där sådan pension understiger 330 kronor, 60 kronor, där pensionen utgör 330 eller därutöver intill 450 kronor, samt 30 kronor, där pensionen utgör 450 kronor eller därutöver. I samtliga lägen gäller dessutom en viss maximigräns för de sammanlagda förmånerna.

Å ovan angivna grundpension, tioprocentförhöjning av grundpensionen och pensionstillägg beräknas dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. För kungörelsens huvudsakliga innehåll lämnas i det följande en kortare redogörelse. Alltefter grundpensionen bestämts med hänsyn till oreglerad eller nyreglerad avlöning utgår oreglerat eller nyreglerat dyrtidstillägg med procenttal, som i förra fallet motsvarar hälften av talet för levnadskostnadsökningen och i senare fallet är 13 enheter lägre. Med nuvarande indexläge äro procenttalen 34 respektive 21. Såsom sammanfattning av hithörande regler kan sägas, att dyrtidstillägg beräknas å samtliga fasta pensionsförmåner; dock att de s. k. fasta tillägg, som i samband med statens övertagande av olika familjepensionskassor beviljats till utgå med varierande procenttal av grundpensionerna, icke berättiga till dyrtidstillägg. Dyrtidstillägg beräknas icke omedelbart å de dyrtidstilläggsberättigande fasta förmånerna utan å ett särskilt tilläggsunderlag, som står i visst förhållande till det för månad utgående beloppet av fasta, dyrtidstilläggsberättigande pensionsförmåner. Vid månadsbelopp, som understiger 125, är tilläggsunderlaget i regel 30 kronor högre än månadsbeloppet. År detta senare 125 kronor eller högre sammanfaller tilläggsunderlaget med månadsbeloppet. Någon maximering av tilläggsunderlaget ifrågakommer därvid icke.

Vid bestämmande av tilläggsunderlag behandlas de till olika pensionsstagare, exempelvis änka med minderårigt barn, utgående förmånerna såsom en förmån; på enahanda sätt betraktas det fall, att pensionstagare åtnjuta flera dyrtidstilläggsberättigade pensioner. Utbetalas i senare fallet pensionerna av olika myndigheter, utgår hela dyrtidstillägget från den myndighet, som utbetalar största pensionen. I stället för de barntillägg, vilka utgå till dyrtidstilläggsberättigade avlönings- och tjänstepensionstagare med visst belopp i månaden för varje barn, ökas dyrtidstillägget till änka med ett eller flera minderåriga barn med en tiondel för varje sådant barn. År fråga om barn utan pensionsberättigad moder, beräknas nu nämnd förhöjning för varje barn utöver två.

Pensionsläget. Läget av de i specieltabellerna under allmänna civilförvaltningen upptagna 1,534 änkepensionerna i förhållande till jämförliga nya pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet ter sig sammanfattningsvis på följande sätt.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner
90 % och däröver	158
80—89.9 %	393
70—79.9 %	514
60—69.9 %	105
50—59.9 %	80
40—49.9 %	102
30—39.9 %	173
20—29.9 %	9
Summa	1,534

I läge under 70 procent av motsvarande ny pension befinna sig samtliga de pensioner, som beviljats enligt 1899 års reglemente för civilstatens änke- och pupillkassa (grupp I a) men även i väsentlig omfattning sådana pensioner enligt 1907 och 1916 års reglementen för samma kassa, som utgå efter befattningshavare i vissa äldre och lägre löneställningar.

B. Tullverket.

Rättsgrunder. För tullverket registrerade familjepensioner grunda sig på vederbörande befattningshavares tidigare delaktighet i tullstatens enskilda pensionsinrättning. Med hänsyn till de grunder, som tillämpats vid bestämmandet av den egentliga pensionen, hava pensionerna fördelats i följande fyra huvudgrupper, nämligen:

grupp I a, omfattande pensioner, som beviljats enligt reglementet för tullstatens enskilda pensionsinrättning den 30 maj 1884 (nr 30), med däri vidtagna ändringar, och grunda sig å *oreglerad* lön,

grupp I b, omfattande pensioner, som bestämts enligt reglementet för samma pensionsinrättning den 28 september 1934 (nr 491) och grunda sig å *oreglerad* lön,

grupp II a, omfattande pensioner, som beviljats enligt förutnämnda 1884 års reglemente och grunda sig å *reglerad* lön, samt

grupp II b, omfattande pensioner, som bestämts enligt förutnämnda 1934 års reglemente och grunda sig å *reglerad* lön.

Enligt 1884 års reglemente bestämdes familjepensionen till 15 procent av den lön eller tjänstepension, efter vilken delägaren enligt reglementet sist bidragit till pensionsinrättningen. Sedermera har emellertid genom kungörelsen den 30 december 1922 (nr 592) angående vissa ändringar i förnämnda reglemente föreskrivits, att familjepensionsunderlaget skulle utgöra a) för delägare, som icke övergått på den från och med den 1 januari 1923 gällande nya lönestaten för tullverket, ävensom i fråga om efterlevande efter delägare, som avlidit före nämnda dag, 20 procent av den lön eller pension, efter vilken vederbörande delägare sist bidragit till pensionsinrättningen, samt b) för delägare, som övergått på berörda lönestat, 20 procent av det tjänstepensionsunderlag, efter vilket han sist bidragit till inrättningen.

De nu förtecknade familjepensionerna enligt 1884 års pensionsreglemente hava alltså utgått med 20 procent av antingen vederbörande befattningshavares lön eller hans pension (tjänstepensionsunderlag). Det senare är fallet i fråga om samtliga pensioner under grupp II a.

Pensionerna skola enligt övergångsbestämmelserna till reglementet för pensionsinrättningen nr 491/1934 betecknas såsom grundpensioner. Enligt samma övergångsbestämmelser och kungörelsen den 29 oktober 1937 (nr 846) tillkommer vederbörande pensionstagare vid sidan av denna grundpension en tilläggspension, som utgår efter enahanda grunder som den i nyssnämnda reglementes huvudbestämmelser medgivna C-pensionen (se nedan).

1934 års reglemente för pensionsinrättningen upptager helt nya regler för pensionens bestämmande. Till efterlevande efter delägare skola sålunda utgå dels fast avgiftspension, s. k. A-pension, dels ock, i den mån pensionsinrättningens ekonomiska ställning det medger, rörlig avgiftspension, s. k. B-pension, samt tilläggspension, s. k. C-pension.

A- och B-pensionerna beräknas i förhållande till det pensionstal, som gällde för delägaren vid hans frånfälle. Pensionstalet beräknas, med tillämpning av vissa, reglementet bifogade tabeller, i förhållande till vederbörande deläga-

månadsavgift och utökas i förekommande fall med ett mot åldersavgiften svarande tillägg. A-pensionen motsvarar ett belopp av, för änka ensam 60 gånger pensionstalet, för änka med ett barn 100 gånger pensionstalet, för änka med två barn 120 gånger pensionstalet samt för änka med flera än två barn 120 gånger pensionstalet jämte en förhöjning för varje barn, utöver de två, med 10 gånger pensionstalet. B-pensionens storlek har gjorts beroende av delägarens ålder vid dödsfallet samt ankans ålder. Genom kungörelsen den 29 oktober 1937 (nr 846) har bestämts, att B-pensionen skall utgå med högst ett belopp, motsvarande 20 gånger pensionstalet, samt C-pensionen med 90 kronor.

Jämväl efterlevande efter dem, som omedelbart före 1934 års reglementes ikraftträdande voro delägare i pensionsinrättningen, åtnjuta A-, B- och C-pension. Enär emellertid i här avsedda fall särskilda föreskrifter i reglementets övergångsbestämmelser skola gälla i fråga om pensionstal, bliva pensionerna för dessa efterlevande lägre än enligt huvudbestämmelserna. Ifrågavarande delägare hava dock med hänsyn härtill genom övergångsbestämmelserna beretts tillfälle att i vissa fall genom erläggande av tilläggsavgift bereda sina efterlevande en särskild tilläggs pension, s. k. D-pension. Denna pension motsvarar enligt kungörelsen nr 846/1937 viss, närmare angiven A-pension. D-pension har intill tiden för denna utrednings genomförande icke i något fall utbetalts men torde, enligt vad under hand inhämtats, komma att utgå till ett mindre antal pensionstagare med belopp, som i allmänhet icke uppgår till 50 kronor för år.

Enligt sistberörda kungörelse, vars bestämmelser grunda sig på det mellan staten och pensionsinrättningen träffade avtalet om statens övertagande av inrättningen, äro samtliga pensionstagare tillförsäkrade förutom pensionsförmåner, som nu berörts, *dels* fyllnad till 250 kronor, därest den årliga huvudpensionen (grundpension och tilläggs pension respektive A-, B- och C-pension) icke uppgår till 250 kronor, *dels* pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922, *dels* dyrtidstillägg å huvudpensionen och pensionstillägget, vilket dyrtidstillägg för närvarande utgår enligt kungörelsen nr 267/1923, *dels* ock ett fast tillägg, motsvarande 20 procent å nämnda huvudpension.

Utöver nu angivna pensionsförmåner utbetalas, såsom av specialtabellerna framgår, i vissa fall pensioner enligt ett den 16 februari 1833 utfärdat reglemente för pensioneringen, å allmänna medel, av tulltjänstemäns i fattigdom efterlämnade änkor och barn (nr 13). Dessa pensioner, s. k. fattigpensioner, som hava ren understödskaraktär, utgå endast om den avlidne tjänstemannens kvarlåtenskap icke utvisar så stor kapitalbehållning, att räntan därav, beräknad efter 3 procent, uppgår till beloppet av den pension, som enligt de i författningen närmare angivna grunderna kan ifrågakomma. Beträffande dessa fattigpensioner, å vilka beräknas dyrtidstillägg, har i kungl. brev den 12 april 1935 förordnats, att vad i 1833 års författning föreskrives icke skall hava avseende å efterlevande efter sådan delägare i pensionsinrättningen, som avlidit efter den 30 september 1934.

Pensionsläget. Sammanfattningsvis återgives här nedan läget för tullverkets änkepensioner av äldre typ vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepen- sioner
90 % och däröver	3
80—89.9 %	16
70—79.9 %	255
60—69.9 %	224
50—59.9 %	66
40—49.9 %	17
30—39.9 %	1
Summa	582

C. Universiteten.

Specialtabellerna över äldre pensioner åt efterlevande efter befattningshavare vid universiteten äro upprättade under antagande att det av 1934 års familjepensionsutredning upprättade förslaget angående statens övertagande av vederbörande pensionsinrättningar vinner godkännande. Pensionerna hava i tabellerna, med visst i det följande angivet undantag, beräknats till de belopp, som de skulle komma att utgöra enligt nämnda förslag.

a. Uppsala universitet. Universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn.

Rättsgrunder. Pensionsinrättningens första reglemente fastställdes av Kungl. Maj:t den 21 februari 1849. Universitetets ordinarie tjänstemän voro skyldiga och de extra ordinarie berättigade att ingå såsom delägare. Vaktmästare och övriga lägre befattningshavare hänvisades dock till särskild pensionsinrättning, för vilken redogöres härnedan. Delägarna indelades i fyra klasser. Till första klassen hänfördes ordinarie professor, bibliotekarie och räntmästare. Till andra klassen hörde extra ordinarie professor med ständig tjänstgöringsskyldighet, akademisekreterare, akademikamrerare m. fl. I fjärde och lägsta klassen upptogs bland andra docent. Beloppet av änkepension utgjorde i respektive klasser 700, 500, 400 och 200 kronor för år.

Den 11 mars 1910 fastställde Kungl. Maj:t nytt reglemente för inrättningen. Obligatoriskt delägarskap föreskrevs därvid för samtliga ordinarie ämbets- och tjänstemän, som uppburo avlöning på universitetets stat. Docenterna blevo berättigade att vinna delaktighet i inrättningen. Pension till delägarer änka, där pensionsberättigat barn icke fanns, skulle utgå med hela det delaktighetsbelopp, som senast varit gällande för delägaren. Delaktighetsbeloppet fastställdes till 12 procent av befattningshavarens i staten upptagna avlöningsförmåner vid avgången ur tjänst. Docents delaktighetsbelopp bestämde till samma procenttal av beloppet av ett fast docentstipendium. I reglementet vidtogos vissa ändringar enligt beslut av Kungl. Maj:t den 9 mars 1923 och den 26 november 1926.

Nu gällande reglemente för inrättningen har fastställts den 22 november 1935 och upptager beträffande pensions- och delaktighetsbelopp i huvudsak samma bestämmelser som 1910 års reglemente.

De enligt nu angivna stadganden utgående *grundpensionerna* kompletteras av åtskilliga *tilläggsförmåner*. Sålunda utgår:

1) *gratial* av statsmedel (särskilt anslag under VIII huvudtiteln, i innevarande budgetårs riksstat betecknat E 8. Uppsala universitet: Vissa ersättningar m. m.), vilka *gratial* enligt föreskrifter, senast meddelade i kungl. brev den 13 maj 1938, utgå till änka efter professor, överbibliotekarie eller räntmästare med högst 240 kronor för år samt till änka efter annan tjänsteman med högst 180 kronor för år;

2) *tillägg ur pensionsinrättningens pensionstilläggsfond*, vilken bildats av pensionsinrättningens överskottsmedel;

3) *tillägg ur universitetets pensionstilläggsfond*, vilken fond bildats av medel från universitetets reservfond;

4) *tjänst- och nådårsättning*, utgörande kompensation för avliden akademisk tjänstemans sterbhus enligt före den 1 juli 1925 gällande avlöningsbestämmelser tillkommande rätt att under ett halvt år från dödsdagen, det s. k. tjänståret, åtnjuta inkomsterna av tjänsten samt för sådan tjänsteman i motsvarande avlöningsbestämmelser tillförsäkrad rätt att för änka och barn åtnjuta privilegienådar;

5) *åkerlottsavkastning*, numera huvudsakligen utgående av medel, härrörande från försäljning av s. k. akademiska åkerlotter.

Å summan av grundpension och tilläggsförmåner utgår dyrtidstillägg enligt vanliga grunder.

Enligt ett av 1934 års familjepensionsutredning framlagt förslag, enligt vilket staten skulle övertaga pensionsinrättningens verksamhet från och med den 1 juli 1939, skulle till vid övertagandet befintliga pensionstagare utgå ett s. k. *fast tillägg* om 13 procent av grundpensionen. Å detta fasta tillägg skulle dyrtidstillägg dock icke beräknas.

b. Uppsala universitet. Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn.

Rättsgrunder. Pensionsinrättningen leder sitt ursprung från den redan 1751 bildade, universitetet tillhöriga fattigkassan. Skyldighet att ingå i inrättningen har föreskrivits för till vaktbetjäningen vid universitetet hörande personer och med dem likställda, vilka uppbara lön enligt universitetets stat. De i juli månad 1938 utgående äldsta familjepensionerna grunda sig på av universitetskanslern den 29 oktober 1895 fastställda stadgar för inrättningen med däri sedermera vidtagna ändringar.

1895 års stadgar hava från och med den 1 juli 1926 ersatts av nya, vilka fastställdes den 10 juli 1926. En ändring av dessa senare stadgar har sedermera den 20 maj 1933 fastställts att gälla fr. o. m. den 1 juli 1933.

Änkepension utgör enligt 1895, 1926 och 1933 års bestämmelser respektive 125, 320 och 840 kronor för år.

Enligt av 1934 års familjepensionsutredning framlagt förslag skall inrättningen fr. o. m. juli 1939 övertagas av staten. Vid övertagandet utgående familjepensioner skola enligt förslaget efter förststatligandet ersättas med pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet, beräknade lägst efter 5:e lönegraden.

c. Lunds universitet.

Rättsgrunder. De äldsta i juli 1938 utgående familjepensionerna efter befattningshavare vid universitetet i Lund hava grundats på reglementet den 29 maj 1863 för »en pensionsinrättning för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid Lunds universitet», vilket reglemente med vissa ändringar

gällde till och med år 1926. Pensionstagarna indelades enligt reglementet i tre klasser med pensionsbelopp av 600 r:dr r:mt i första klassen, 450 i andra och 250 i tredje klassen. Bestämmelserna angående delaktighet m. m. anslöto sig i allt väsentligt till de regler, för vilka redogjorts ovan under Uppsala universitet angående tjänstemännens pensionsinrättning, med den avvikelser att vid Lunds universitet vaktbetjäningen tillhörde samma pensionsinrättning som övriga befattningshavare.

1863 års reglemente ersattes från och med den 1 januari 1927 av reglementet den 26 november 1926 för pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund.

Beloppet av änkepension sammanfaller med det för befattningshavaren gällande delaktighetsbeloppet, vilket för ordinarie befattningshavare utgör 20 procent av de med befattningen förenade avlöningsförmånernas årliga belopp i högsta lönegraden, och för docent 20 procent av årliga beloppet av ett docentstipendium. Delaktighetsbeloppet får dock icke överstiga 2,000 kronor eller understiga 500 kronor.

Ordinarie professor, överbibliotekarie, räntmästare och sekreterare äro jämväl skyldiga att ingå såsom delägare i Lunds universitets änke- och pupillkassa, vars nu gällande reglemente stadfästas av Kungl. Maj:t den 7 november 1895. Pensionerna från nu nämnda kassa utgå för närvarande med 420 kronor för år.

Dyrtidstillägg utgår å pensionerna såväl från pensionsinrättningen som från pensionskassan. Även i de fall, då pensionerna beräknats å nyreglerad avlöning, utgår enligt praxis dyrtidstillägg efter oreglerade grunder. Denna praxis skulle enligt det av 1934 års familjepensionsutredning upprättade förslaget om statens övertagande av pensionsinrättningen alltjämt följas.

Pensionsläget för under a—c behandlade pensioner. Läget för de från universitetens pensionsinrättningar utgående familjepensionerna framgår av följande sammanställning, vilken såsom förut framhållits upprättats under beaktande av 1934 års familjepensionsutrednings förslag angående inrättningarnas förstatligande. Emellertid har såtillvida en avvikelse från förslaget skett, att de från vaktbetjäningens i Uppsala pensionsinrättning utgående pensionerna antagits genomgående bliva ersatta med pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet i 5:e lönegraden.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner, utgående efter befattningshavare vid		
	Uppsala universitet		Lunds universitet
	högre tjänstemän	vaktbetjante och likställda	
90 % och däröver.....	13	14	19
80—89.9 %	7	—	2
70—79.9 %	11	—	1
60—69.9 %	5	—	7
50—59.9 %	4	—	—
40—49.9 %	3	—	2
30—39.9 %	1	—	—
20—29.9 %	1	—	—
Summa	45	14	31

D. Lotsverket.

Rättsgrunder. I fråga om familjepensioneringen har lotsverkets personal intagit en viss särställning i förhållande till den övriga civilförvaltningen. Före den 1 januari 1915 voro ämbets- och tjänstemän samt vaktbetjänte vid lotsstyrelsen ävensom befäl och underbefäl vid lotsverket i familjepensionshänseende — liksom i tjänstepensionshänseende — anslutna till flottans pensionskassa, medan de lägre befattningshavarna vid lotsverket — lotsverkets gemenskap — för sin familjepensionering voro hänvisade till lotsverkets enskilda pensionskassa. För befattningshavare, som enligt vad nyss sagts tillhörde flottans pensionskassa, förelåg emellertid även skyldighet att ingå såsom delägare i lotsverkets enskilda pensionskassa.

Genom kungörelsen den 17 december 1914 (nr 445) förordnades, att befattningshavare vid lotsverket, som vid 1914 års utgång var delägare i flottans pensionskassa, skulle kvarstå såsom delägare i kassan, såvitt anginge gratial till änka och barn. För samtliga de befattningshavare — såväl högre som lägre — som efter ingången av år 1915 tillträdde första ordinarie befattning vid lotsverket, föreskrevs däremot skyldighet att vara delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Skyldighet att även inträda i lotsverkets enskilda pensionskassa förelåg emellertid icke för dessa befattningshavare men möjlighet till sådant inträde stod dem öppen.

De efter lotsverkets befattningshavare utgående äldre familjepensionerna grunda sig sålunda på delägarskap i

- a) både flottans pensionskassa och lotsverkets enskilda pensionskassa (befattningshavare, som tillträtt första ordinarie tjänst före ingången av år 1915 med undantag för vissa lägre befattningshavare),
- b) endast lotsverkets enskilda pensionskassa (vissa lägre befattningshavare, som tillträtt första ordinarie tjänst före ingången av år 1915),
- c) endast civilstatens änke- och pupillkassa (befattningshavare, såväl högre som lägre, vilka tillträtt första ordinarie tjänst efter ingången av år 1915), eller

d) både civilstatens änke- och pupillkassa och — frivilligt — lotsverkets enskilda pensionskassa (vissa befattningshavare, vilka tillträtt första ordinarie tjänst efter ingången av år 1915).

De pensioner, som grunda sig på delägarskap i civilstatens änke- och pupillkassa, hava redovisats i tabellerna för allmänna civilförvaltningen och en redogörelse för tillämpade rättsregler i fråga om dessa pensioner återfinnes tidigare i denna promemoria (se »Allmänna civilförvaltningen»). I särskilda tabeller för lotsverket hava således endast upptagits familjepensioner, vilka utgå på grund av vederbörande befattningshavares delägarskap i flottans pensionskassa eller i lotsverkets enskilda pensionskassa eller i dessa båda kassor gemensamt. För de regler, som gälla äldre familjepensioner grundade på delägarskap i flottans pensionskassa, lämnas en redogörelse under »Marinen».

Vad angår den genom lotsverkets enskilda pensionskassa anordnade familjepensioneringen utfärdades första reglementet den 13 februari 1885 (nr 9 s. 1). Sedermera hava nya reglementen utfärdats dels den 28 september 1895 (nr 84) dels ock den 25 november 1927 (nr 444), vilket senare reglemente trädde i kraft från och med den 1 januari 1928. Genom beslut den 18 oktober 1935 har Kungl. Maj:t fastställt nya premietabeller för kassans olika verksamhetsgrenar.

Kassans verksamhet omfattar såväl livränteförsäkring som familjepen-

sionering i egentlig mening. Livränteförsäkringen bygger helt på frivillig grund. Familjepensioneringen är såsom framgår av vad nyss sagts i vissa fall obligatorisk. I intet fall är emellertid delägare *skyldig* ingå i kassan för mer än lägsta delaktighetsbelopp, vilket är 50 kronor. Delägare kan efter fritt val bereda sina efterlevande högre pension, dock högst 800 kronor för år. Å pensionerna utgår icke pupilltillägg.

Från en särskild fond, benämnd förstärkningsfonden, utgår förstärkning motsvarande 90 procent av grundpensionen. Å summa grundpension och förstärkning beräknas pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922 samt dyrtidstillägg enligt vanliga grunder.

Det torde böra framhållas att erläggandet av avgifter såtillvida är frivilligt även i de fall, då skyldighet att tillhöra kassan föreligger, att försummelse icke medför annan påföljd än att den regelmässiga pensionsrätten förfaller och ersättes med en rätt till pension, motsvarande de erlagda avgifternas matematiska värde.

I juli 1938 utgingo 17 änkepensioner, grundade på delaktighet i flottans pensionskassa, utan att pensionstagaren samtidigt uppbar pension från lotsverkets kassa. Vid samma tidpunkt funnos allenast 8 änkepensioner grundade på delägarskap såväl i civilstatens änke- och pupillkassa som i lotsverkets kassa. Dessa pensioner uppvisa efter sammanslagning relationstal, varierande mellan 67.7 och 126.5 procent vid jämförelse med allmänna familjepensionsreglementets motsvarande förmåner.

De från lotsverkets kassa utgående änkepensionerna voro, inberäknat de åtta nyssnämnda pensionerna, vilka av vederbörande pensionstagare uppbyros jämte pension från civilstatens änke- och pupillkassa, sammanlagt 280 till antalet. Av dessa utgingo 47 pensioner till änkor, som samtidigt uppbyro pension på grund av delägarskap i flottans pensionskassa. Enbart från lotsverkets kassa utgingo således 225 änkepensioner, därav 11 enligt försäkringsteknisk beräkning. Fördelningen på olika grundbelopp av de 269 icke matematiskt beräknade pensionerna framgår av följande uppställning.

Grundbelopp kronor	Antal änkepen- sioner
50	43
100	175
150	4
200	30
250	1
300	6
350	1
400	5
450	—
500	4
Summa	269

Pensionsläget. De äldre familjepensionerna efter lotsverkets befattningshavare, med bortseende från förberörda försäkringstekniskt beräknade pensioner, visade i juli 1938 följande läge vid jämförelse med allmänna familjepensionsreglementets förmåner.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner grundade på delägarskap i		
	enbart lots- verkets enskilda pensionskassa	flottans pensions- kassa samt lots- verkets enskilda pensionskassa ¹	civilstatens änke- och pupillkassa samt lotsverkets enskilda pensions- kassa
90 % och däröver.....	3	27	5
80—89.9 %	4	13	1
70—79.9 %	—	10	1
60—69.9 %	20	3	1
50—59.9 %	4	6	—
40—49.9 %	28	4	—
30—39.9 %	118	1	—
20—29.9 %	37	—	—
Summa	214	64	8

Vid upprättande av sammanställningen har hänsyn icke tagits till de pensionsförbättringar, som kunna följa av ett bifall till 1934 års familjepensionsutrednings nu föreliggande förslag angående förstatligande av viss del av kassans rörelse. Förslaget innebär tillförsäkrande av viss minimipension, som närmast motsvarar ett grundbelopp av 150 kronor. Inberäknat därå belöpande förstärkning, pensionstillägg och dyrtidstillägg enligt oreglerade grunder, skulle sammanlagda förmånerna uppgå till 566 kronor för år, om dyrtidstillägget beräknas efter 33 procent. Ett genomförande av nu angivna förslag, som jämväl omfattar de försäkringstekniskt beräknade pensionerna, skulle med utgångspunkt från förhållandena i juli 1938 berört sammanlagt 229 änkepensioner och medfört en merkostnad av närmare 40,000 kronor om året.

E. Armén.

Rättsgrunder. De för armén tabellförda änkepensionerna utgå antingen enligt reglementet för arméns gamla änke- och pupillkassa den 10 november 1876 (nr 52) eller enligt något av följande reglementen för arméns nya änke- och pupillkassa, nämligen den 14 december 1883 (nr 65), den 23 november 1888 (nr 69), den 15 december 1893 (nr 109) och den 30 december 1905 (nr 83).

Enligt 1876 års reglemente för gamla änke- och pupillkassan voro delägarna alltefter beställningen fördelade i olika pensionsklasser (till antalet nio) och var änkepensionen till beloppet bestämd för varje sådan klass. I första klassen, den högsta, utgjorde pensionen 375 kronor och i nionde klassen, den lägsta, 30 kronor.

I och med bildandet av den nya kassan gjordes pensionen direkt beroende av delägarens lön. I 1883 års reglemente stadgades sålunda, att pensionen skulle utgå med viss procent av det avlöningsbelopp, efter vilket avliden delägare sist erlagt eller bort erlægga årsavgift till kassan. Procenttalet var för avlöningsbelopp ej överstigande 1,000 kronor 20 samt en enhet lägre för varje tusental kronor högre avlöning dock lägst 14 för avlöning över 6,000 kronor. Denna relation mellan pensionen och avlöningen bibehölls oförändrad i 1888 och 1893 års reglementen. Genom 1905 års reglemente höjdes pensionerna. Däri föreskrevs sålunda, att pensionen skulle utgå med:

¹ I denna kol. hava upptagits jämväl 17 pensioner grundade enbart på delaktighet i flottans pensionskassa och utvisande procenttal från 31.7 till 80.0.

26	procent	å	avlöningsbelopp	till	och	med	2,500	kronor	
24	»	»	»	»	»	»	3,500	»	
22	»	»	»	»	»	»	4,500	»	
20	»	»	»	»	»	»	5,500	»	
18	»	»	»	»	»	»	6,500	»	sa
15	»	»	»	över			6,500	»	mt

Å pensioner, som beräknats enligt ovanberörda bestämmelser och som i specialtabellerna betecknats »grundpensioner», hava pensionstagarna uppburet en procentuell förhöjning, vilken i första hand under vederbörande pensionskassas verksamhet bestämts enligt kungl. brev den 15 juni 1934 och sedermera vid statens övertagande av kassan tillförsäkrats pensionstagarna enligt kungörelsen den 18 juni 1937 (nr 583). Denna förhöjning utgör 150 procent å pension från gamla änke- och pupillkassan (1876 års reglemente) samt 25 procent å pension från nya änke- och pupillkassan.

I de fall grundpensionen och sistberörda procentuella förhöjning tillsammans icke uppgått till 240 kronor, har pensionstagaren enligt nyssnämnda kungörelse nr 583/1937 tillerkänts fyllnad till nu angivna belopp. Pensions-tillägg och dyrtidstillägg — det senare alltid efter oregrerade grunder — utgå efter samma regler, som gälla för allmänna civilförvaltningen. Därjämte uppbära pensionstagarna ett fast tillägg enligt ovannämnda kungörelse nr 583/1937 med 25 procent å summan av grundpension och förut angivna procentuella förhöjning av grundpensionen.

Pensionsläget. I förhållande till jämförliga nya pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet utvisa förevarande enligt äldre grunder utgående änkepensioner följande läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepen- sioner
90 % och däröver	1
80—89.9 %	2
70—79.9 %	471
60—69.9 %	79
50—59.9 %	846
40—49.9 %	275
30—39.9 %	89
20—29.9 %	1
Summa	1,764

Det relativt ogynnsamma läget för här redovisade pensioner torde till väsentlig del bero på att de från och med åren 1903 och 1904 gällande lönestaterna för respektive officerare och underofficerare kommit att bli grundläggande för beräkning av pensionerna ända fram till den nya familjepensioneringens ikraftträdande den 1 juli 1937.

F. Marinen.

Rättsgrunder. Specialtabellerna omfatta änkepensioner efter befattningshavare, som i familjepensionshänseende varit delaktiga i flottans pensionskassa. Härvid hava dock undantagits änkepensioner efter befattningshavare vid lotsverket, vilka pensioner upptagits i särskild tabell tillsammans med pensioner från lotsverkets enskilda pensionsinrättning.

De äldsta grundpensionerna eller, såsom de här kallades, gratialen äro beviljade enligt reglementet för amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 och utgå med en femtedel av den pension, som tillkommit vederbörande befattningshavare. De högsta och lägsta nu förekommande gratialbeloppen enligt detta reglemente utgöra respektive 675 kronor och 90 kronor. Gratialbeloppen hava höjts för det fall att befattningshavaren avlidit efter år 1899 dels med 20 procent enligt kungörelsen den 5 december 1913 (nr 320) dels ock med 15 procent enligt kungörelsen den 8 september 1924 (nr 436) samt för det fall att befattningshavaren avlidit före år 1900 med 15 procent enligt sistnämnda 1924 års kungörelse.

Med reglementet för flottans pensionskassa den 22 januari 1892 (nr 32) inrättades fyra gratialklasser och för dessa klasser fastställdes följande årliga gratialbelopp, nämligen 1,000 kronor för första, 750 kronor för andra, 510 kronor för tredje och 237 kronor 50 öre för fjärde klassen. Dessa gratialbelopp bibehöllos i reglementet för kassan den 17 november 1899 (nr 92) men höjdes genom ändringskungörelserna nr 320/1913 och 436/1924 till respektive 1,200, 1,000, 800 och 400 kronor enligt förstnämnda kungörelse samt respektive 1,380, 1,150, 920 och 460 kronor enligt sistnämnda kungörelse. I anslutning härtill höjdes — med vissa undantag — utgående gratial enligt äldre gratialstat ävensom gällande äldre gratial för det fall att vederbörande delägare icke övergått på 1913 års gratialstat. Dessa höjningar fastställdes i 1913 års kungörelse att utgöra 20 procent och i 1924 års kungörelse 15 procent av gällande gratial.

Å samtliga enligt ovanberörda bestämmelser fastställda gratial (grundpensioner) utgår en förhöjning med 10 procent, vilken förhöjning under sista tiden av vederbörande kassas verksamhet efter medgivande av Kungl. Maj:t utgår såsom provisorisk men genom kungörelsen den 18 juni 1937 (nr 583) tillförsäkrats pensionstagarna såsom fast förmån. I vissa fall uppbär pensionstagare, vars grundpension, förhöjd med 10 procent, icke uppgår till 262 kronor, enligt samma kungörelse fyllnad till sagda belopp. Å grundpensionen jämte nu nämnda procentuella förhöjningar utbetalas vidare pensions-tillägg och dyrtidstillägg enligt de regler, för vilka redogjorts under allmänna civilförvaltningen, samt å kassapensionen (= grundpensionen, förhöjd med 10 procent) ett fast tillägg med 14 procent enligt ovannämnda kungörelse nr 583/1937.

Pensionsläget. Förevarande äldre familjepensioners läge vid en jämförelse med allmänna familjepensionsreglementets motsvarande förmåner framgår av följande uppställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepen- sioner
90 % och däröver	3
80—89.9 %	46
70—79.9 %	35
60—69.9 %	316
50—59.9 %	64
40—49.9 %	71
30—39.9 %	12
Summa	547

G. Postverket.

Rättsgrunder. Före allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1937 hava ordinarie befattningshavare vid postverket i familjepensionshänseende varit anslutna till civilstatens änke- och pupillkassa. Då med hänsyn härtill samma rättsgrunder kommit i tillämpning för bestämmandet av här förekommande äldre familjepensioner som i fråga om familjepensioner, redovisade under allmänna civilförvaltningen, hänvisas till där lämnad redogörelse för dessa rättsgrunder. Samma gruppindelning av pensionerna, som där tillämpats, har ifrågakommit även här.

Pensionsläget. Det allmänna läget av postverkets äldre änkepensioner i förhållande till motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet åskådliggöres genom följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner
90 % och däröver	13
80—89.9 %	245
70—79.9 %	280
60—69.9 %	37
50—59.9 %	83
40—49.9 %	81
30—39.9 %	73
20—29.9 %	1
Summa	813

H. Telegrafverket.

Rättsgrunder. De från telegrafstyrelsen utbetalta familjepensionerna av äldre typ utgå på grund av vederbörande befattningshavares delaktighet i telegrafverkets änke- och pupillkassa. Följande reglementen för kassan hava därvid kommit i tillämpning, nämligen dels reglementet den 17 december 1886 (nr 108 s. 1), dels reglementet den 17 juni 1908 (nr 61 s. 17) dels ock reglementet den 10 december 1920 (nr 906). Pensioner, beviljade enligt 1886 års eller 1908 års reglemente, hava i tabellerna, då de i båda fallen grunda sig på oreglerade löner, sammanförts under gemensam gruppbeteckning, grupp I, medan i särskild grupp, grupp II, upptagits pensioner enligt 1920 års reglemente, vilka beräknats å reglerade löner.

Enligt 1886 års reglemente för kassan med de ändringar, som vidtagits genom kungörelsen den 31 december 1902 (nr 142 s. 5) samt övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 5 mars 1915 (nr 57), utgår pension till delägares efterlevande änka med

a) vad angår pension efter »i tjänst varande eller pensionerad ämbets- eller tjänsteman», 200 kronor jämte 12 procent av den avlöning, efter vilken delägarens avgift skolat enligt reglementet beräknas, samt

b) vad angår pension efter »i tjänst varande eller pensionerad betjänt», 100 kronor jämte 10 procent av sådan avlöning, som nyss nämnts.

Enligt 1908 års reglemente, med i kungörelsen den 5 mars 1915 (nr 57) vidtagen ändring, utgår pension till efterlevande änka efter delägare, som

vid frånfället var i telegrafverkets ordinarie tjänst eller uppbar pension från telegrafverkets pensionsinrättning, med 200 kronor jämte 24 procent av det pensionsunderlag, varefter delägarens avgifter skolat beräknas.

Änkepension enligt 1920 års reglemente, med i kungörelsen den 26 september 1925 (nr 406) vidtagen ändring, uppbäres med visst bestämt belopp för varje lönegrad (530 kronor i 1:a och 1,950 kronor i 30:e lönegraden).

Å grundpension, som utbetalts med stöd av härovan återgivna bestämmelser samt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356), har jämlikt sistberörda kungörelse jämväl beräknats dels pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922, dels ett fast tillägg med 22 procent, dels ock — å såväl grundpension som nyssnämnda pensionstillägg — dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 267/1923.

Pensionsläget. En sammanfattning av de förtecknade änkepensionerna utvisar följande läge i förhållande till motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner
90 % och däröver	81
80—89,9 %	113
70—79,9 %	21
60—69,9 %	11
50—59,9 %	6
40—49,9 %	1
Summa	233

Till förestående sammanställning må anmärkas, att de i densamma upptagna 18 pensionerna, som ligga under 70 procent, samtliga beviljats enligt bestämmelser, gällande före 1920 års reglemente. Från telegrafverkets änke- och pupillkassas minnesfond, bildad av vid kassans förstatligande befintliga överskottsmedel, utgå å dessa pensioner tillägg av sådan omfattning, att pensionstagaren kommer i åtnjutande av samma pensionsinkomster som skulle utgått om 1920 års pensionsreglemente varit tillämpligt. Förmånerna komma därigenom att i varje särskilt fall sammanlagt överstiga 70 procent av ny pension.

I. Statens järnvägar.

a. Ordinarie personal.

Rättsgrunder. De familjepensioner, som här varit föremål för utredning, utgå enligt huvudbestämmelserna eller övergångsbestämmelserna i reglementet för statens järnvägars änke- och pupillkassa den 30 december 1910 (nr 162 s. 5) med däri vidtagna ändringar.

För änka efter befattningshavare, som innehaft familjepensionsrätt enligt huvudbestämmelserna i 1910 års reglemente, har pensionen med stöd av nämnda huvudbestämmelser och bestämmelserna i kungörelserna den 30 november 1923 (nr 442), den 14 januari 1927 (nr 11) och den 9 juni 1933 (nr 374) beräknats till det belopp, som svarar mot viss föreskriven procent av befattningshavarens avlöning (för 1:a—7:e lönegraderna 25 procent, för 30:e lönegraden 20 procent).

Å dessa grundpensioner utgår dels pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922 — i vissa fall av lägre pensioner —, dels dyrtidstillägg efter oreglerade grunder enligt kungörelsen nr 267/1923 dels ock ett fast tillägg med 22 procent av grundpensionen enligt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356).

På grund av den förmån, som genom kungörelsen den 21 november 1919 (nr 758) beretts vissa befattningshavare och pensionstagare att mot avgiftsbetalning komma i åtnjutande av familjepensionsrätt enligt huvudbestämmelserna i 1910 års reglemente, hava från och med den 1 juli 1937 övergångsstadgandena till reglementet endast kommit att bli tillämpliga å *dels* sådana i tjänst varande eller pensionerade befattningshavare, vilka ej före sistnämnda dag begagnat sig av nämnda förmån, *dels ock* efterlevande till sådana befattningshavare, som avgått ur tjänst med rätt till pension eller som avlidit före den 1 januari 1908 och på denna grund icke kunnat vinna familjepensionering enligt berörda huvudbestämmelser till 1910 års reglemente.

Familjepensionen är enligt övergångsbestämmelserna fastställd att i allmänhet utgöra 25 procent av medeltalet av de fem sista årsavlöningar, efter vilka befattningshavaren erlagt avgift för familjepensioneringen.

Med stöd av nyssnämnda kungörelse den 21 november 1919 (nr 758) hava pensioner, som utgå enligt övergångsbestämmelserna höjts med en tiondedel jämte ett årligt grundbelopp av 120 kronor.

Pensioner enligt nu återgivna bestämmelser hava i tabellerna betecknats p³ pensioner. Dessa inrymma i första hand en grundpension, beräknad med tillämpning av nu angivna bestämmelser. Å denna grundpension uppbäres dels pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922 — i vissa förekommande fall av låg pension — dels dyrtidstillägg efter oreglerade grunder enligt kungörelsen nr 267/1923 dels ock, enligt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356), i stället för det fasta tillägg av 22 procent å grundpension, som tillkommer först omförmälda grupp av pensionstagare, ett fast tillägg med belopp, motsvarande den gratifikation, som utgått enligt före den 1 juli 1937 senast tillämpade grunder. Denna gratifikation beräknas till ett belopp, som är lika med skillnaden mellan, å ena sidan, 85 procent av motsvarande pension enligt huvudbestämmelserna i 1910 års reglemente och, å andra sidan, den till vederbörande utgående grundpensionen, med iakttagande dock att gratifikationstagaren härigenom icke får uppbära högre sammanlagd inkomst av pension än den som tillkommer motsvarande pensionstagare enligt förenämnda huvudbestämmelser till 1910 års reglemente.

Pensionsläget. Läget för de tabellförda änkepensionerna i förhållande till motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet kan sammanfattas sålunda.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner
90 % och däröver	3,187
80—89.9 %	37
70—79.9 %	256
Summa	3,480

b. Övertagen personal.

Rättsgrunder. Beträffande f. d. befattningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar göres, liksom beträffande tjänstepensioneringen, åtskillnad mellan det fall att befattningshavaren avgått ur tjänst före förstatligandet och det fall att han vid övertagandet övergått i statens järnvägars tjänst.

För samtliga familjepensionstagare efter nu ifrågavarande befattningshavare gäller, att grundpensionen är bestämd enligt de vid den enskilda järnvägen gällande pensioneringsbestämmelserna samt att densamma — utom i fall då statens järnvägar undantagsvis övertagit ansvaret för pensionernas utbetalning — utgår från enskild pensionsinrättning, således icke av statsmedel.

I fråga om efterlevande till personal, som avgått ur tjänst utan att hava erhållit anställning hos statens järnvägar och således endast varit i enskild tjänst, är frågan om rätt till statliga tilläggsförmåner å grundpensionen beroende på om förstatligandet skett före eller efter den 1 juli 1922, då bestämmelserna om pensionstillägg och dyrtidstillägg å familjepensioner trädde i kraft. Dessa bestämmelser hava, i likhet med vad som skett beträffande motsvarande stadganden angående tjänstepensioner, tolkats så, att ifrågavarande tilläggsförmåner av statsmedel utgå endast om järnvägen förstatligats före nämnda datum.

För den händelse järnvägen övertagits senare, hava pensionstagarna icke ansetts berättigade till några som helst statliga tilläggsförmåner och äro således hänvisade uteslutande till den enskilda pension, som kan hava blivit dem tillförsäkrad. Dessa helt enskilda pensioner hava icke omfattats av utredningen.

Vidkommande åter efterlevande till sådan befattningshavare, som varit anställd i statens järnvägars tjänst efter vederbörande järnvägs förstatligande, utgår av statsmedel å grundpensionen enligt vanliga regler beräknat pensions- och dyrtidstillägg (kungörelserna nr 361/1922 respektive nr 267/1923). Samtliga familjepensionstagare som uppbära statliga förmåner hava sammanförts i en gemensam specialtabell.

Pensionsläget. Förevarande pensioner, som i övervägande antalet fall förutsatts utgå med belopp motsvarande hel pension, visa vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet följande läge.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner
90 % och däröver	56
80—89.9 %	25
70—79.9 %	42
60—69.9 %	59
50—59.9 %	29
40—49.9 %	13
30—39.9 %	4
20—29.9 %	1
Summa	229

J. Statens vattenfallsverk och domänverket.

Rättsgrunder. Statens vattenfallsverks och domänverkets ordinarie befattningshavare voro före den 1 juli 1937, då allmänna familjepensionsreglementet trädde i tillämpning, i familjepensionshänseende anslutna till civilstatens änke- och pupillkassa. Då en redogörelse för rättsgrunderna för denna äldre familjepensionering jämte utgående tilläggsförmåner lämnats under allmänna civilförvaltningen, hänvisas till denna redogörelse. Gruppindelningen av pensionerna är för statens vattenfallsverk och domänverket densamma som för allmänna civilförvaltningen.

Pensionsläget. Läget för de tabellförda änkepensionerna vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet framgår av följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal änkepensioner	
	vid statens vattenfallsverk	vid domänverket
90 % och däröver	2	33
80—89.9 %	16	56
70—79.9 %	17	34
60—69.9 %	1	12
50—59.9 %	1	4
40—49.9 %	—	27
30—39.9 %	—	33
Summa	37	199

K. Statens pensionsanstalt.

1. Statens undervisningsväsende.

Rättsgrunder. Enligt reglementet den 11 oktober 1878 (nr 32) för lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa skulle den av kassan bedrivna familjepensioneringen omfatta lärare vid allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, högre lärarinneseminariet samt vissa pedagogier. Kassans verksamhetsområde utvidgades sedermera enligt reglementet den 8 december 1911 (nr 155) för lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa till att omfatta jämväl lärare vid de tekniska elementarskolorna, Chalmers tekniska institut, gymnastiska centralinstitutet samt tjänstemän och betjänte vid folkskollärarnas pensionsinrättning. Vissa befattningshavare vid nu angivna institutioner hade redan tidigare genom beslut i varje särskilt fall hänförs till kassan.

Enligt 1878 års reglemente skulle familjepensionens belopp utgöra viss procent av lönen i högsta lönegraden (för änka efter lektor eller efter rektor med viss lön 15 procent, för änka efter annan ämneslärare $16\frac{2}{3}$ procent samt för änka efter övningslärare 20 procent). Denna regel ändrades emellertid genom kungörelsen den 18 november 1904 (nr 63), varigenom, i anledning av den fråga och med år 1905 genomförda löne- och pensionsregle-

ringen för lärare vid allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och högre lärarinnesseminariet, bestämdes vissa belopp, å vilka familjepensionerna skulle beräknas med tillämpning av i reglementet angivna procentsatser.

I 1911 års reglemente fastställdes för varje befattning ett delaktighetsbelopp, som skulle läggas till grund för beräkningen av änkepension och pensionsavgifter. Pensionen för ensam änka bestämdes att utgöra dels 100 kronor såsom grundpension och dels 20 procent av delaktighetsbeloppet såsom tilläggspension. Med tillämpning av dessa beräkningsgrunder utgå exempelvis för änka efter lärare vid högre allmänt läroverk grundpension med följande belopp:

efter rektor	900 kronor
» lektor	900 »
» adjunkt	780 »
» lärare i teckning	500 »
» lärare i musik	440 »
» lärare i gymnastik	500 »

De i 1911 års reglemente upptagna delaktighetsbeloppen förblevo grundläggande för familjepensionernas storlek även efter genomförandet från och med år 1919 av ny lönerreglering för statens undervisningsväsende. Först fr. o. m. den 1 juli 1926 ändrades detta förhållande i samband med att lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa uppgick i statens pensionsanstalt. Särskilda bestämmelser för ifrågavarande befattningshavares familjepensionering inrymdes därvid i kap. IX av reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878). För varje befattning gäller enligt dessa bestämmelser ett familjepensionsunderlag, som är lika med det belopp, som med 300 kronor överstiger 20 procent av befattningens tjänstepensionsunderlag eller — för övningslärare — 20 procent av medeltalet av de högsta tjänstepensionsunderlag, som varit för befattningshavaren gällande under de sista tio åren eller den kortare tid han innehaft familjepensionsrätt.

Med förutnämnda kassas inordnande i statens pensionsanstalt genomfördes även en förbättring av redan beviljade familjepensioner samt av familjepensioner, som efter nämnda dag komme att beviljas efterlevande till dåvarande tjänstepensionärer. Regler härför hava inrymts i övergångsstadgandena till kap. IX i reglementet för anstalten. I fall där befattningshavaren avgått från sin befattning före den 1 januari 1919 med tjänstepension eller avlidit före nämnda dag, höjes ensam änka enligt kassans reglemente tillkommande pension med 200 kronor. Därest befattningshavaren avgått ur tjänst med pension efter den 31 december 1918 eller avlidit efter nämnda dag, beräknas familjepension efter det familjepensionsunderlag, som den 1 juli 1926 var gällande för hans befattning, och med tillämpning av ovan återgivna huvudregel i reglementet för pensionsanstalten.

Pensionstillägg och dyrtidstillägg utgå enligt de bestämmelser, som närmare återgivits under allmänna civilförvaltningen.

Pensionsläget. Nu förevarande befattningshavare äro från och med den 1 juli 1938 underkastade allmänna familjepensionsreglementet. Bestämmelser härom hava utfärdats genom kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 516), vars stadganden angående övningslärare innebära ändrade grunder för bestämmande av familjepensionernas storlek. Det har icke varit möjligt att inom ramen för den nu företagna undersökningen företaga de specialundersökningar, vilka skulle erfordrats för att kunna konstatera, vilka nya pensionsförmåner som skulle motsvara de äldre pensionerna. I juli 1938

utgingo sammanlagt 74 äldre familjepensioner efter övningslärare. Dessa hava endast registrerats med hänsyn till grunderna och de utgående förmånnernas storlek. De ingå ej i nedan intagna sammanställning över det allmänna läget, vilken sålunda endast avser änkepensioner efter andra befattningshavare än övningslärare.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änke- pensioner
60—69.9 %	301
50—59.9 %	48
40—49.9 %	87
30—39.9 %	3
Summa	439

2. Distriktsveterinärväsendet.

Rättsgrunder. Såsom tidigare i fråga om äldre tjänstepensioner åt distriktsveterinärer framhållits voro distriktsveterinärerna före år 1934 i pensionshänsende allmänt anslutna till statens pensionsanstalt och sådan anslutning gäller fortfarande för den, som vid distriktsveterinärväsendets förstatligande från och med år 1934 övergick i statens tjänst, så länge han är innehavare av distriktsveterinärbefattning.

De nu registrerade familjepensionerna äro grundade på ett i reglementet för statens pensionsanstalt (§ 53) fastställt tjänstepensionsunderlag av 3,500 kronor och enligt reglementet bestämda, var och en till ett årligt belopp, som med 300 kronor överstiger 20 procent av nämnda tjänstepensionsunderlag, eller till 1,000 kronor. Å denna grundpension utgår dyrtidstillägg efter oreglerade grunder enligt kungörelsen nr 267/1923.

Pensionsläget. I förhållande till den pension, som tillkommer distriktsveterinäränka enligt allmänna familjepensionsreglementet, uppgår en pension till sådan änka enligt härovan angivna grunder till c:a 71 procent av sådan ny pension.

3. Folkskoleväsendet.

Rättsgrunder. Ordnad familjepensionering för *folkskollärare* infördes genom bildandet av folkskollärarnas änke- och pupillkassa, vars reglemente fastställdes den 15 oktober 1875 (nr 81) och blev gällande från och med den 1 januari 1876. Enligt reglementets ursprungliga lydelse skulle änkepension utgöra 20 procent av den lön, för vilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i avseende å delägarrens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning. Genom kungörelsen den 28 juni 1907 (nr 37 s. 17), som trädde i kraft från och med den 1 januari 1908, bestämdes att familjepensionen skulle utgöra 25 procent av befattningshavarens högsta kontanta avlöning. En motsvarande höjning genomfördes av samtliga före den 1 januari 1908 beviljade pensioner. Genom att familjepensionen fastställdes att utgöra visst procenttal av befattningshavarens kontanta lön komme inträffande lönerogleringar att automatiskt medföra en höjning av familjepensionen.

Fr. o. m. den 1 januari 1920 införlivades folkskollärarnas änke- och pupillkassa med statens pensionsanstalt och blevo då huvudreglerna i reglementet för nämnda anstalt gällande i fråga om då i tjänst varande lärares familjepensionering. I detta sammanhang vidtogs emellertid även en höjning av familjepensionen efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som avlidit före den 1 januari 1920, ävensom av familjepensionsunderlaget för den, som avgått från sin befattning före den 1 januari 1920 och åtnjöt tjänstepension från pensionsanstalten. Bestämmelser härom återfinnas i övergångsstadgandena till kap. IV i reglementet för pensionsanstalten. Bestämmelserna innebära, att familjepensionerna i båda fallen beräknas efter ett familjepensionsunderlag, som med 300 kronor överstiger 20 procent av det tjänstepensionsunderlag, som varit bestämmande för befattningshavarens tjänstepension.

Folkskollärarnas änke- och pupillkassas verksamhet började, såsom tidigare framhållits, den 1 januari 1876. Enligt § 1 mom. 2 i reglementet för kassan var varje folkskollärare och folkskollärarinna, som den 1 januari 1876 innehade ordinarie tjänst, berättigad till inträde i kassan. *Skyldighet* att vara delägare i kassan förelåg emellertid endast för den som efter 1876 års ingång blev ordinarie. Följden härav blev, att folkskollärare, som blivit ordinarie före 1876 års ingång, i åtskilliga fall icke inträdde i kassan och sålunda vid sitt frånfalle lämnade de efterlevande utan familjepension. Under tiden före den 1 januari 1920 beviljades i dylika fall efter särskild prövning vissa understöd, under förutsättning att behov förelåg. Enligt punkt 8 övergångsstadgandena till kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt skall nämligen till efterlevande till folkskollärare i dylika fall utgå pension beräknad efter ett familjepensionsunderlag av 300 kronor. Såsom förutsättning gäller emellertid, att pensionstagaren styrker sig vara i behövande omständigheter. I juli 1938 utbetaltes 10 familjepensioner enligt dessa bestämmelser. Pensionsbeloppen sammanfalla med dem, som utgå till änka efter folkskollärare med lön enligt 1876 års lönereglering.

Småskollärare erhöll familjepensionsrätt först fr. o. m. den 1 januari 1920 enligt bestämmelserna i reglementet för statens pensionsanstalt. Bestämmelserna fingo såtillvida en retroaktiv tillämpning, att småskollärare, som åtnjöt tjänstepension den 1 januari 1920, erhöll familjepensionsrätt (övergångsstadgandena till kap. IV p. 7). Familjepensionen har därvid bestämts att utgå på grundval av ett familjepensionsunderlag, som med 300 kronor överstiger 20 procent av för befattningen gällande tjänstepensionsunderlag. I de fall då befattningshavaren avlidit före den 1 januari 1920 och de efterlevande befunnits vara i behövande omständigheter, har familjepension enligt punkten 8 i övergångsstadgandena till kap. IV i anstaltens reglemente bestämts enligt ett familjepensionsunderlag av 300 kronor.

Pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922 utgå endast å sådana familjepensioner efter folk- och småskollärare, som enligt ovannämnda punkt 8 i övergångsstadgandena till kap. IV i pensionsanstaltens reglemente grunda sig på ett familjepensionsunderlag av 300 kronor. Dyrtdistillägg beräknas i samtliga fall efter oregrerade grunder enligt kungörelsen nr 267/1923.

Pensionsläget. Storleken av här tabellförda hela änkepensioner i förhållande till motsvarande nya pensioner enligt familjepensionsreglementet för folk- och småskollärare m. fl. belyses av följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner
60—69.9 %	1,153
50—59.9 %	32
40—49.9 %	342
30—39.9 %	91
Summa	1,618

4. Vissa statliga lärar- m. fl. befattningar ävensom lärarbefattningar vid statsunderstödda anstalter, som numera förstatligats.

Rättsgrunder. Under denna gruppbezeichnung hava i tabellerna redovisats pensioner åt efterlevande efter följande befattningshavare:

- a) övningskollärare vid folkskoleseminarium,
- b) folkskolinspektör,
- c) lärare vid dövstumskola.

I familjepensionshänseende hava samtliga dessa befattningshavare från början varit anslutna till folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Genom denna kassas inordnande i statens pensionsanstalt från och med den 1 januari 1920 har deras familjepensionering reglerats genom bestämmelserna i reglementet för pensionsanstalten. I det föregående har under »Folkskoleväsendet» redogjorts för de grunder, som under motsvarande förhållanden kommit i tillämpning för bestämmande av pension åt folkskollärares efterlevande änka, ävensom för de förhöjningar, som i samband med kassans inordnande i pensionsanstalten ifrågakommit beträffande äldre sådan pension. Då samma bestämmelser varit gällande för nu ifrågavarande befattningshavare, hänvisas till nämnda redogörelse.

Pensionstillägg enligt kungörelsen nr 361/1922 har utgått å pension efter sådan seminarielärare, som här nämnts. Dyrtdstillägg har genomgående beräknats efter oreglerade grunder enligt kungörelsen nr 267/1923.

Pensionsläget. Storleken av äldre änkepensioner inom förevarande grupp vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt allmänna familjepensionsreglementet åskådliggöres genom följande sammanställning.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner		
	övningskollärare vid folkskoleseminarium	folkskolinspektör	dövstum-lärare
70—79.9 %	—	—	3
60—69.9 %	6	7	2
50—59.9 %	—	—	5
40—49.9 %	—	—	1
30—39.9 %	1	—	—
Summa	7	7	11

5. Småskoleseminarier, högre kommunala skolor m. fl.

Rättsgrunder. I tabellerna hava i denna grupp upptagits familjepensioner efter lärare vid småskoleseminarium, folkhögskola, högre folkskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola.

Även för här ifrågakommande befattningshavare har familjepensioneringen vad angår tiden före år 1920 varit ordnad genom delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa samt för tiden därefter genom delaktighet i statens pensionsanstalt. Pensionerna hava således reglerats enligt de grunder, för vilka redogörelse lämnats i det föregående under »Folkskoleväsendet». Dyrtidstillägg, oregerat, utgår enligt 1923 års kungörelse.

Pensionsläget. Läget för förekommande hela änkepensioner vid jämförelse med motsvarande pensioner enligt de nya statliga pensioneringsbestämmelserna är följande.

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner		
	småskole- seminarium	folkhögskola	högre kom- munal skola
70—79.9 %	—	1	—
60—69.9 %	4	7	19
50—59.9 %	—	—	1
40—49.9 %	—	3	2
30—39.9 %	—	—	1
Summa	4	11	23

Sammanställningar.

För möjliggörande av en allmän överblick över de av utredningen berörda tjänste- och familjepensionerna hava sammanställningar upprättats, vilka utvisa *dels* det inbördes förhållandet mellan olika pensionstagargrupper i fråga om läget för äldre pensioner vid jämförelse med motsvarande nya pensioner (tabeller 1 och 2), *dels ock* antalet av de hela och avkortade tjänste- och änkepensioner samt barnpensioner, som varit föremål för utredning, ävensom å dessa pensioner belöpande kostnader (tabeller 3—5). I tabellerna 3 och 4, som huvudsakligen upptaga tjänste- och familjepensioner, grundade i ordinarie befattningar, hava kostnaderna angivits med fördelning å den egentliga pensionen (grundpensionen) och å de särskilda tilläggsförmåner, som ifrågakommit. Tabell 5 däremot, som upptager tjänstepensioner, som utgå på grund av icke-ordinarie statsanställning eller på grund av de förpliktelser staten iklätt sig i samband med övertagandet av vissa enskilda järnvägar, lämnar en mera summarisk redovisning av förekommande pensionskostnader.

Stockholm i april 1939.

E. BJÖRN.

/ H. Wihlborg.

TABELLER

Sammanfattning av det allmänna läget av vissa äldre

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela ¹ tjänstepensioner, vilka i juli									
	vid allmänna civilförvaltningen, ³ postverket och domänverket (1907 års civila pensionslag)	vid allmänna civilförvaltningen (Flyinge och Strömsholms hingstdepåer icke-ordinarie personal)	vid försvarsväsendet				vid telegrafverket		vid statens	
			personal på aktiv stat	reservstatspersonal	värvat manskap vid marinen	daglönnare vid marinen	ordinarie personal	arbetare	ordinarie tjänstemän med anställning	
									uteslutande i statens tjänst	vid förstatligad enskild järnväg
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
100 % o. däröver	49	—	23	1	—	1	—	74	28	1
95—99.9 %	325	—	2,644	3	—	8	3	51	84	1
90—94.9 %	211	—	84	30	—	19	8	25	82	1
85—89.9 %	33	—	78	5	3	63	21	5	12	3
80—84.9 %	6	1	185	—	19	56	6	3	28	7
75—79.9 %	—	4	391	—	1	9	2	2	1	3
70—74.9 %	—	4	11	170	2	3	—	3	—	2
65—69.9 %	—	1	3	31	13	6	—	1	1	4
60—64.9 %	—	1	—	—	1	—	—	1	—	8
55—59.9 %	—	—	—	—	—	—	—	1	—	14
50—54.9 %	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
45—49.9 %	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
40—44.9 %	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
35—39.9 %	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
30—34.9 %	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
25—29.9 %	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
Summa	624	11	3,419	240	39	175	40	166	236	97

¹ I kol. 3, 6, 7, 9 och 13 hava upptagits samtliga utgående pensioner. — ² Häre ingå ej övningslärare, flickskola, praktisk mellanskola och samrealskola. — ⁴ Statligt anställd sjuksköterska. — ⁵ Lärare

Tabell 1.

tjänstepensioner i förhållande till nya pensioner.

1938 utgingo till f. d. anställningshavare									Summa
järnvägar		med pensionsrätt i statens pensionsanstalt							
icke-ordinarie tjänstemän	arbetare vid statens järnvägsbyggnader	distriktsveterinärer m. fl.	olkskollärare	småskollärare	folkskoleseminariernas övningskollärare	dövstum-lärare m. fl.	lärare vid småskoleseminarier	lärare vid högre folkskola m. fl. ³	
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
—	193	17	—	—	—	8	—	—	395
—	9	—	—	1	—	—	2	9	3,140
3	6	—	1,425	—	10	16	—	3	1,923
2	80	41	921	2,292	6	—	2	11	3,538
6	—	—	157	196	1	—	—	4	675
1	—	—	15	18	1	1	15	7	471
—	—	—	1	6	—	—	—	1	203
—	—	—	—	2	—	2	—	—	64
—	—	—	—	—	—	* 1	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	3	2	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
12	288	18	2,519	2,515	18	31	21	36	10,505

— ³ Härunder hava sammanförts lärare vid folkhögskola, högre folkskola, kommunal mellanskola, kommunal vid skyddshem.

Sammanfattning av det allmänna läget av vissa äldre

Förhållandet till ny pension, angivet i procent	Antal hela änkepensioner, vilka i-								
	vid civilförvaltningen, postverket, statens vattenfallsverk och domänverket (delägare i civilstatens änke- och pupillkassa)	vid försvarsväsendet		vid tullverket	vid telegrafverket	vid statens järnvägar		vid universitetet i	
		armén	marinen			delägare i S. J:s änke- och pupillkassa	med ursprunglig anställning vid enskild järnväg	Uppsala	Lund
90 % och däröver	206	1	3	3	81	3,187	56	² 27	19
80—89.9 %	710	2	46	16	113	37	25	7	2
70—79.9 %	845	471	35	255	21	256	42	11	1
60—69.9 %	155	79	316	224	11	—	59	5	7
50—59.9 %	168	846	64	66	6	—	29	4	—
40—49.9 %	210	275	71	17	1	—	13	3	2
30—39.9 %	279	89	12	1	—	—	4	1	—
20—29.9 %	10	1	—	—	—	—	1	1	—
Summa	2,583	1,764	547	582	233	3,480	229	59	31

¹ Här i ingå ej pensioner efter övningslärare. — ² Härav 14 änkepensioner efter delägare i Vaktbetjäning

Tabell 2.

änkepensioner i förhållande till nya änkepensioner.

juli 1938 utgingo efter befattningshavare										Summa
vid lotsverket		med familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt								
delägare i lotsverkets enskilda pensionskassa	delägare i både flottans pensionskassa och lotsverkets enskilda pensionskassa	lärare vid statliga undervisningsväsendet m. fl. ¹	distriktsveterinärer	folkskollärare	småskollärare	folkskolinpektörer och folkskoleseminariernas övningskollärare	dövstum-lärare	lärare vid småskoleseminarium	lärare vid högre folkskola m. fl.	
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
3	27	—	—	—	—	—	—	—	—	3,613
4	13	—	—	—	—	—	—	—	—	975
—	10	—	39	—	—	—	3	—	1	1,990
20	3	301	—	1,133	20	13	2	4	26	2,378
4	6	48	—	19	13	—	5	—	1	1,279
28	4	87	—	323	19	—	1	—	5	1,059
118	1	3	—	91	—	1	—	—	1	601
37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
214	64	439	39	1,566	52	14	11	4	34	11,945

gens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn.

Sammandrag angående kostnaderna

Förvaltningsområde ¹	Antal hela pen- sioner	K o s t n a d e r i 1, 0 0 0 -					Summa fasta pen- sionsför- mån timer
		Grund- pension	Pen- sions- förbät- ring (för- svarsvä- sendet)	Pen- sions- tillägg enl. kk d. 15/6 1922 (nr 360)	Pensionsför- höjning enl. kk d. 18/6 1925 (nr 280)		
					förh. I	förh. II	
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>I. Tjänstepensioner utgående till vissa statliga befattningshavare (beställningshavare) juli 1938.</i>							
1. Allmänna civilförvaltningen	630	2,202	—	16	312	130	2,660
2. Armén, beställningshavare å aktiv stat	2,810	4,865	2,855	64	1,070	351	9,205
3. Marinen:							
a) beställningshavare å aktiv stat.....	609	870	622	11	206	37	1,746
b) värvat manskap.....	39	5	25	7	7	5	49
c) daglönare.....	175	116	3	31	27	5	182
4. Försvarsväsendets reservstater.....	240	512	—	—	—	—	512
5. Statligt anställda sjuksköterskor.....	2	3	—	—	—	—	3
6. Distriktsveterinärer (delaktiga i statens pensionsanstalt)	17	60	—	—	8	—	68
7. Postverket.....	31	66	—	3	10	2	81
8. Telegrafverket	40	54	—	6	11	11	82
9. Statens järnvägar ²	236	339	—	29	59	31	458
10. Domänverket	11	20	—	1	3	3	27
11. Vissa statliga lärarbefattningar	51	155	—	1	20	8	184
Summa	4,891	9,267	3,505	169	1,733	583	15,257
<i>II. Tjänstepensioner utgående till vissa icke statliga befattningshavare juli 1938.</i>							
1. Folkskoleväsendet	5,034	8,287	—	—	1,217	1,369	10,873
2. Högre kommunala skolformer	55	174	—	—	24	1	199
Summa	5,089	8,461	—	—	1,241	1,370	11,072
Totalsumma	9,980	17,728	3,505	169	2,974	1,953	26,329

¹ Med undantag för under 3 b) och c) upptagna pensioner hava endast medtagits pensioner till f. d ligande av enskild järnväg.

Tabell 3.

för vissa äldre tjänstepensioner.

t a l k r o n o r					Ut- gående pension i % av ny pen- sion	Antal avkortade pensioner	Kostnader i 1,000-tal kronor för avkor- tade pensioner vid tillämpning av		Beräknad total mer- kostnad i 1,000-tal kronor vid tillämpning av grunder, som angivits i kol. 11—13
Dyrtids- tillägg enl. grunder i juli 1938 (17 %)	Summa pen- sionsför- måner	Motsvarande pensionsförmåner enl. civila el. militära tjänste- pens.reg. el. tjänstepens.reg. för folkskollärare m. fl.					nuvarande grunder i kol. 11—13	grunder, som angivits i kol. 11—13	
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
410	3,070	2,790	419	3,209	95.7	983	955	998	182
1,495	10,700	9,808	1,565	11,375	94.1	41	57	60	678
283	2,029	1,840	293	2,133	95.1	7	19	20	105
10	59	66	12	76	75.6	—	—	—	17
40	222	224	48	272	81.2	—	—	—	50
91	603	662	112	774	78.0	—	—	—	171
—	3	3	1	4	94.1	22	27	28	2
11	79	67	11	78	101.1	28	101	100	— 2
14	95	82	14	96	97.8	19	41	42	2
14	96	93	16	109	87.9	15	24	28	17
81	539	493	85	578	93.6	86	152	162	49
4	31	31	4	35	89.8	4	7	8	5
31	215	205	34	239	89.7	22	67	75	32
2,484	17,741	16,364	2,614	18,978	93.5	1,227	1,450	1,521	1,308
1,999	12,872	12,309	2,083	14,392	89.5	862	1,548	1,755	1,727
34	233	240	39	279	83.6	67	136	162	72
2,033	13,105	12,549	2,122	14,671	89.3	929	1,684	1,917	1,799
4,517	30,846	28,913	4,736	33,649	91.7	2,156	3,134	3,438	3,107

ordinarie tjänstemän. — ² Uppgifterna avse icke personal, som övergått i statstjänst i samband med förstat-

Sammandrag angående kostnaderna

Förvaltningsområde	Antal hela änke- pension- er	K o s t n a d e r i 1, 0 0 0 -					
		Grund- pension	Pen- sionstill- lägg enl. kk d. 15/6 1922 (nr 361)	Fast till- lägg till pensioner, som tidi- gare ut- gått från familje- pensions- kassa	Summa fasta pen- sionsför- måner	Dyrtidstilllägg enl. grunder i juli 1938	
						oregl. (33 %)	regl. (20 %)
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>I. Familjepensioner efter vissa statliga befattningshavare juli 1938.</i>							
1. Allmänna civilförvaltningen	1,534	1,539	24	308	1,871	410	126
2. Armén	1,773	1,089	73	1 281	1,443	542	—
3. Marinen	549	328	17	1 47	392	165	—
4. Tullverket	582	317	35	1 65	417	63	65
5. Statens undervisningsväsende m. m.	513	514	1	—	515	219	2
6. Lotsverket:							
a) lotsverkets enskilda pensionskassa ...	214	24	18	21	63	32	—
b) flottans pensionskassa och lotsverkets enskilda pensionskassa	64	31	1	24	56	22	—
7. Distriktsveterinärer (med delaktighet i statens pensionsanstalt)	39	39	—	—	39	17	—
8. Postverket	813	527	20	105	652	86	99
9. Telegrafverket	233	204	1	45	250	18	44
10. Statens järnvägar ³	3,480	2,713	14	554	3,281	76	704
11. Statens vattenfallsverk	37	30	—	6	36	1	8
12. Domänverket	199	144	6	29	179	25	23
13. Vissa statliga lärarbefattningar	27	26	—	—	26	12	—
14. Uppsala universitet	59	47	37	6	90	18	7
15. Lunds universitet	31	62	—	—	62	21	—
Summa	10,147	7,634	247	1,491	9,372	1,727	1,078
<i>II. Familjepensioner efter vissa icke statliga befattningshavare juli 1938.</i>							
1. Folkskoleväsendet	1,618	1,063	2	—	1,065	524	—
2. Högre kommunala skolformer	36	36	—	—	36	15	—
Summa	1,654	1,099	2	—	1,101	539	—
Totalsumma	11,801	8,733	249	1,491	10,473	2,266	1,078

¹ Häri ingår jämväl förhöjning av vissa grundpensioner till föreskrivet minimibelopp. — ² Häri hava i statens järnvägars änke- och pupillkassa.

Tabell 4.

för vissa äldre familjepensioner.

t a l k r o n o r				Utgående pension i % av ny pension	Antal		Kostnader i 1,000-tal kronor för avkortade änkepensioner samt barnpensioner vid tillämpning av		Beräknad total merkostnad i 1,000-tal kronor vid tillämpning av grunder, som angivits i kol. 10—12
Summa pensionsförmåner	Motsvarande pensionsförmåner enl. allmänna familjepens.regl. eller familjepens.regl. för folkskollärare m. fl.				avkortade änkepensioner	pensioner till minderåriga barn	nuvarande grunder	grunder, som angivits i kol. 10—12	
	fast del	rörlig del (15%)	summa						
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2,407	2,821	423	3,244	74.2	—	517	267	401	971
1,985	2,886	435	3,321	59.8	9	547	239	400	1,497
557	774	116	890	62.6	—	201	89	142	386
545	698	107	805	67.6	43	154	97	143	306
736	1,048	186	1,234	59.7	2	139	60	100	538
95	207	31	238	40.0	11	—	3	7	147
78	84	13	97	60.4	—	—	—	—	19
56	69	10	79	70.9	17	27	24	33	32
837	1,012	152	1,164	72.0	—	265	127	176	376
312	321	48	369	84.7	—	91	30	36	63
4,061	3,759	564	4,323	93.9	—	764	288	307	281
45	47	7	54	82.5	—	25	12	14	11
227	270	41	311	73.1	—	109	47	64	101
38	54	8	62	61.1	4	25	14	24	34
115	135	20	155	83.1	—	—	—	—	26
83	82	12	94	87.3	—	—	—	—	11
12,177	14,267	2,173	16,440	74.1	86	2,864	1,297	1,847	4,799
1,589	2,267	340	2,607	60.9	151	672	353	543	1,208
51	73	11	84	60.9	12	44	34	55	54
1,640	2,340	351	2,691	60.9	163	716	387	598	1,262
18,817	16,607	2,524	19,131	72.2	249	3,580	1,684	2,445	6,061

även inräknats s. k. fattigpensioner. — ³ Uppgifterna avse uteslutande familjepensioner efter f. d. delägare

Tabell 5

Förvaltningsområde	Antal pensions-tagare	Kostnader i 1000-tal kronor:						Utgående pension i % av ny pension	Beräkning total merkostnad i 1,000-tal kronor
		Summa fasta pensions-förmåner	Dyrtids-tillägg enl. grunder i juli 1938 (17 %)	Summa pensions-förmåner	Motsvarande förmåner enligt de nya statliga pensionsbestämmelserna				
					grund-pension	dyrtids-tillägg (17 %)	summa		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>1. Befattningshavare med förutvarande anställning vid av staten övertagen enskild järnväg:</i>									
a) grupp I a) enligt promemorian.....	7	7	2	9	10	2	12	74.1	3
b) grupp I b) enligt promemorian.....	80	155	27	182	180	30	210	55.0	28
c) grupp II enligt promemorian	17	30	6	36	37	6	43	83.7	7
<i>2. Icke-ordinarie befattningshavare (ej arbetare):</i>									
Statens järnvägar.....	333	372	76	448	361	62	423	106.1	-25
Statens vattenfallsverk...	24	34	7	41	40	7	47	85.9	6
<i>3. Arbetarpersonal:</i>									
Icke-ordinarie personal vid Flyinge hingstdepå och stuterisamt Strömsholms hingstdepå	11	10	2	12	14	3	17	72.6	5
Telegrafverkets verkstads-, förråds- och linjearbetare	168	220	45	265	219	45	264	100.6	- 1
Statens järnvägars verkstads- och förrådsarbetare	669	964	182	1,146	1 959	182	1,141	100.6	- 5
Arbetare vid statens järnvägsbyggnader	288	251	59	310	260	61	321	96.5	11
Summa	1,597	2,043	406	2,449	2,050	398	2,478	98.8	29

¹ Summorna i kol. 6—8 approximativt beräknade under antagande att förhållandet till ny pension är detsamma som befunnits föreligga beträffande telegrafverkets arbetare.

Bilaga B.

Beräkning av uppkommande merkostnader m. m. vid genomförande av provisorisk pensionsförbättring.

Pensionstagargrupper	Antal hela änke- pensioner	Antal hela änke- pensioner, å vilka provisori- sk pensio- nsför- bättring beräknas utgå	Beräk- nad, å hela änke- pensioner belö- pande merkost- nad kronor	Beräknad merkost- nad för avkortade änkepensioner och barn- pensioner kronor	Total merkost- nad in- beräknat procen- tueellt tillägg kronor	Den be- räknade merkost- naden i förhållan- de till nu- varande kostnader %
1	2	3	4	5	6	7
<i>I. Efterlevande till statliga befattningshavare vid:</i>						
1. Allmänna civilförvaltningen	1,534	469	185,915	—	185,915	7.7
2. Armén	1,773	1,299	374,565	45,144	419,709	18.9
3. Marinen.....	549	465	74,989	11,968	86,957	13.5
4. Tullverket.....	582	308	36,392	2,681	39,073	6.7
5. Statens undervisningsväsen- de m. m.	513	471	114,395	7,619	122,014	15.3
6. Lotsverket:						
a. delägare i lotsverkets en- skilda pensionskassa	214	207	76,058	2,210	78,268	79.7
b. delägare i flottans pen- sionskassa och lotsverkets enskilda pensionskassa ..	64	14	5,025	—	5,025	8.6
7. Distriktsveterinärväsendet med delaktighet i statens pensionsanstalt	39	—	—	—	—	—
8. Postverket.....	813	275	75,589	—	75,589	9.0
9. Telegrafverket	233	—	—	—	—	—
10. Statens järnvägar	3,480	—	—	—	—	—
11. Statens vattenfallsverk	37	2	274	—	274	0.6
12. Domänverket	199	76	23,286	—	23,286	10.2
13. Vissa statliga undervisnings- anstalter	27	24	5,791	2,187	7,978	15.2
14. Uppsala universitet.....	59	14	7,108	—	7,108	6.6
15. Lunds universitet	31	9	2,025	—	2,025	2.5
Summa	10,147	3,631	981,412	71,809	1,053,221	—
<i>II. Efterlevande till icke statliga befattningshavare vid:</i>						
1. Folkskoleväsendet	1,618	1,618	236,499	26,056	262,555	14.9
2. Högre kommunala skolformer	36	35	7,643	5,045	12,688	15.0
Summa	1,654	1,653	244,142	31,101	275,243	—
Totalsumma	11,801	5,284	1,225,554	102,910	1,328,464	—